ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3460 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ 1883 — Ն. Տ. 3 ՄԱՅԻՍ 1883

ՊԱՏՄԱՆԹ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Յանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ. երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱԶ — ՀԱՆԱՊԱՀՈՎԱԿԱՆ — 30 ՓԱՐԱԶ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Գրաստներ գնելու ... ու ծախքը խմբագրութեան
Լրագրոյս վրայ ... գրեալ իցէ գրութիւն խմբագրատոմարի ուղղուի Կ. Պոլիս Բիզա փողոցը, Շարդ Զարչրսը թիւ 33 Մասիսի գրասենեակը։
Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Զատուած նամակ, յղուած, եւայլն եւ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն. — Հեռագրական. — Ազգային լուրեր. — Քաղաքական տեսութիւն. — Կարնոյ բանտարկեալց դատաստանը. — Թղթակցութիւն (Վան). — Տեղեկագիր Լորտ Տըֆրրինի. — Այվազեան առաքելութեան խնդիրը. — Թերթօն Մասիսի։

Կ. ՊՈԼԻՍ 21 ԱՊՐԻԼ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանն Աւստրիոյ արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնատարաց այլ եւ այլ կարգի Մէճիտիէ եւ Օսմանիէ պատուանշաններ տուաւ։

Վեհ. Սուլթանը փափաք յայտնելով որ Ռուսական դեսպան Պ. Տը Նէլիտոֆ Մոսկուա երթալէ առաջ տեսնէ, Ն. Վեհութիւնն երկուշաբթի օրը կէս օրէն յետոյ կայսերական պալատը գնաց եւ Ն. Գ. Վեհափառութեան ներկայանալու պատիւ ունեցաւ։ Պ. Տը Նէլիտոֆ հաւանականաբար մայիս 10ին պիտի մեկնի մայրաքաղաքէս ի Մոսկուա, ուր Զարին թագադրութեան հանդիսին ներկայ պիտի գտնուի։

Բորթուկալի նորընտիր դեսպան Պ. Վիքոնթ Տը Բարնիա՝ իւր դեսպանական վկայագրերը մատուցանելու համար ի մօտոյ Վեհ. Սուլթանին պիտի ներկայանայ։ Դեսպանը՝ Բորթուկալի թագաւորին մէկ ինքնագիր նամակն՝ ինչպէս նաեւ ղրկած պատուանշանն այս առթիւ Ն. Կ. Վեհափառութեան պիտի մատուցանէ։

Լիբանանու խնդրոյն վիճակը դեռ անորոշ է։ Իմացուեցաւ կըսէ թէ Ֆանիշ էֆենտիի ընտրելիութիւնը դեռ պաշտօնապէս ներկայացուած չէ դեսպանաց, թէպէտ դեսպանք կէս-պաշտօնապէս իմանալով որ և է ընդդիմութիւն մը չեն ըրած։ Կըսուի թէ նոր կառավարչին ընտրութիւնը կատարելու համար Բ. Դրան արտօնութիւն տըւող կայսերական հրամանագրին այսօր վաղը պիտի հրատարակուի։

Լրագիրք կը հաստատեն թէ բոլոր տերութիւնք սկզբանէ ընդունած են բաթանթի օրէնքը, զոր Բ. Դուռը կուզէ գործադրել Թուրքիոյ մէջ առեւտրական գործերով զբաղող օտարաց համար։ Սակայն տէրութիւններէն ոմանք ինչ ինչ մանրամասնութեանց նկատմամբ վերապահումներ ըրեր են։ Դեսպանատանց առաջին թարգմանները քանի մ'օրէն ի նիստ գումարուելով յիշեալ օրէնքը պիտի քննեն։

Դեսպանատանց քաղաքական թարգմանները նախընթաց օրը Բ. Դուռն երթալով տեսակցեան արտաքին գործոց նախարարին հետ։

Սիամպուլ լրագիրն՝ իւր երէկեան թուով կարնոյ ծանուցեալ խնդրոյն վրայ մեր առած տեղեկութիւնները կէս առ կէս հաստատելէ յետոյ՝ կը յարէ թէ, կարնոյ եղեռնադատ ատենին կողմէ պաշտօնապէս դըրուած փաստաթուղթերը գործին ծանրութիւնն ու քննուելիք մեծահատոր թուղթերը նկատելով խնդիրը են որ դատարանն իրենց ըստ բաւականի ժամանակ տայ որպէսզի զի կարենան իրենց յանձնուած դատը հիմնովին քննել։ Սակայն նախագահն իւր առաջին որոշման վրայ պընդեր է, այն է՝ 3 օր միայն պայմանաժամ տուեր է։

Կը լսենք թէ Պուլղարիոյ իշխանը մէկ մէկ անգամանդեալ մասնաւոր ընծայ տուեր է Մեծ Եպարքոսութեան թարգման Վէքիլ էֆէնտիի և արտաքին գործոց նախարարի քարտուղար-թարգման Կիւլլասեան Միքայէլ էֆէնտիի։

Ներքին գործոց նախարարութիւնը խիստ հրամաններ ղրկեց Քասթէմունիի և Էնկիւրիի Օսմ. իշխանութեանց, որպէս զի ՐԷՖՐԷ-արտադրող այծերուն արտածումն արգելուն։

Վաղբթ կըսէ թէ Մոնթէֆիքներու ցեղին գլուխ Մանսուր փաշա, որ երկար ժամանակէ ի վեր կայսերական կառավարութեան դէմ ապստամբած էր, վերջին օրերս հնազանդութիւն յայտներ է Պաղտատի կուսակալին և կայսերական 6րդ զօրաբանակի ընդհ. հրամանատարին։ Մանսուր փաշա միանգամայն հեռագրեր է մայրաքաղաքս գտնուող իւր Նասիր փաշա եղբօր, որպէս զի կայսերական կառավարութեան դժուութիւնն հայցէ իրեն համար։

Վաղբթ կը ծանուցանէ թէ Բ. Դուռը վերջնապէս մերժողական պատասխան տուեր է Ցունաց Պատրիարքարանի թագրիրին, որ Պէրաթներու մէջ մուցուած փոփոխութիւնները չէր ընդուներ, և կը կարծէ գիտնալ թէ Ցունաց Պատրիարքարանն ալ ճանչած է իւր այս պահանջմանց անիրաւութիւնը։

Բուսէլիի երկաթուղեաց արտօնատէր Պ. Հիրշ Բ. Դրան խնդրագիր մը տալով առաջնութիւն պահանջեց Թուրքոյ-Սերպիական երկաթուղեաց միացումն իրականացընելու համար նոր շինուելիք երկաթուղիներու արտօնութիւնը խնդրող անձանց վրայ։ Իւր այս պահանջման ոյժ տալու համար Պ. Հիրշ միանգամայն յայտնեց թէ ինք պատրաստ է կանխաւ աւանդ տալու այն գումարները, զորս Բ. Դուռը պիտի պահանջէ նոր շինուելիք երկաթուղեաց արտօնութիւնը տալու համար։

Անցեալ շաբթու ծանուցինք թէ Շերբէթի խայրիէի ընկերութեան և Քաղաքապետութեան միջեւ վէճ մը ծագած լինելով, քաղաքապետութիւնն արգելքի ներքեւ դնել տուած էր իւսկիւտար երթեւեկող շոգենաւուց հասոյթը։ Շերբէթի խայրիէի ընկերութեան վարչական խորհրդին կողմէ լրագրաց մէջ հրատարակեալ նամակ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ յիշեալ վէճին վրայ։ Կայսերական կառավարութիւնը՝ քան և հինգ ամեայ առաջին պայմանաժամուն լրանալէն սկսեալ Շերբէթի խայրիէի առանձնաշնորհութիւնն երկարաձգեր է պայմանաւ որ յիշեալ շոգենաւական ընկերութիւնն իւր զուտ հասոյթից 0/0ին 5ը քաղաքապետութեան թողու։ Քաղաքապետութիւնը կը պահանջէ որ Շերբէթի խայրիէի ընկերութիւնը կայսերական հրամանագրին թուականէն սկսեալ իւր զուտ հասութից 0/0ին 5ը վճարէ, մինչդեռ Շերբէթի խայրիէ՝ իւր նոր առանձնաշնորհութիւնն ի գործ դրած օրէն միայն կ'ուզէ վճարել։ Ահա ասոնք յառաջ եկած է վէճն։ Իսկիւտարի շոգենաւուց հասոյթներն արդեւքի տակ դնելու համար քաղաքապետութեան ձեռք բերած վճիռը ջնջուեր է վճռաբեկ ատենին կողմէ։ Շերբէթի խայրիէի ընկերութիւնն այժմ դատ բացած է քաղաքապետութեան դէմ։

Ռուսիա և Իտալիա առեւտրական դաշնագրաց նկատմամբ նոր պահանջումներ չեն ըներ։ Ռուսիա լուեցուցին ընդունեց ռուսական վաճառականներէն ըստ արժէքին առնուելիք 0/0ին 8 առժամեայ մաքսատուրքը։ Մաքսական նոր սակագնոյն վերաբերեալ բանակցութիւնք այժմ յառաջ պիտի տարուին։ Ռուսական դեսպան Պ. Նէլիտոֆի խնդրանքը Ռուսիոյ կառավարութիւնը բանակցութիւնները շարունակելու համար թէմիրիազէֆ անուն մասնագէտ մը նշանակեց, որ քիչ օրէն մայրաքաղաքս կ'ապասուի։ Անգլիական հիւպատոս Պ. Բէնլ՝ Անկիւրիոյ մաքսական նոր սակագնոյն վրայ արդէն բանակցիլ սկսած է Բ. Դրան հետ։

Ծովային գործոց նախարարութիւնը տեղեկագիր մը տալով Բ. Դրան՝ ծանոյց թէ օտար գրօշակ կրող նաւաձիգ շոգենաւեր՝ Օսմ. նաւամատոյցներն հանդիպելով դաղտնապէս կասկածելի ուղեւորներ դուրս կը հանեն։ Բ. Դուռն ալ շրջաբերական մը ղրկելով դեսպաններուն՝ գիտել տուաւ թէ իրաց այս վիճակը ծանր անպատեհութիւններ կը յարուցանէ հասարակաց բարեկարգութեան ու ապահովութեան համար, և միանգամայն խնդրեց որ իրենց ազգակից նաւապետաց կամ շոգենաւատերց հրաման ընեն, որպէս զի այսուհետև նմանօրինակ ապօրէն գործ չընեն։

Շքոտրայի Օսմ. զօրաց համար բաղում ռազմամթերք և այլ զինուորական նիւթեր բերուցած պետական շոգենաւ մ'այսօր Շքոտրա պիտի երթայ։

Կ'ըսուի թէ ոստիկանութեան նախորդ նախարար Հաֆըզ փաշա յատուկ պաշտօնով Շքոտրա պիտի երթայ ի մօտոյ։

Դամասկոսի նախորդ կառավարիչ Լահէմ փաշա, որ ծանր ամբաստանութեանց ներքեւ կը դըտնուի, Սուրիոյ գաւառին վարչական խորհրդին կողմէ քննութեան ենթարկուած է։

Թուրքիոյ երերուն պարտուց խնդիրը կարգադրելու պաշտօնով յանձնախումբ մը կազմուեցաւ ընդ նախագահութեամբ երմտական խորհրդական Էվիթէնտորֆ պէյի։ Յիշեալ պարտուց գումարը 23 միլիոն ոսկի կը հաշուի։ Կ'ըսուի թէ յանձնախումբը Բոնսոլիտէ պարտուց համար եղած կարգադրութեան նման կարգադրութիւն մ'ընելու կ'զբաղի։

Պալթցի երկու ցոյն ձկնորսք՝ նախընթաց իրիկուն ժամ 7ին միջոցներն Եէնի գարուի բացերը ձուկ որսացած ժամանակ, նաւակն հովին բռնութենէն շրջելով՝ ծովը թափեցան։ Մին կրցաւ ազատիլ, բայց միւսն ուռկանին փաթթուելով խեղդուեցաւ։

Երէկ ծանուցինք թէ Օրթագիւղ բնակեալ 17 տարեկան Հայ օրիորդ մ'ինքզինք ատրճանակով զարկած սպանած էր։ Կը լսենք թէ յիշեալ օրիորդը Գարթալի Տ. Մանուէլ քահանային աղջիկն է, որ իւր հօր անկեալ վիճակին պատճառաւ քանի մ'ամսէ ի վեր Օրթագիւղ մօրեղբօրը տունը կը բնակէր, և իւր ընտանեաց վիճակին վրայ դդացած ցաւէն մելancոլութեան մ'ենթակայ եղած էր։ Երէկ կէս աւուր միջոցները ան վերնայարկը կ'ելնէ, և քիչ յետոյ հրազէնի պայթում մը կը լսուի։ տան մարդիկը վեր վազելով կը տեսնեն որ դժբաղդ օրիորդը կուշտէն զարնուելով անմիջապէս մեռած էր։

Կը հաստատուի այն լուրը թէ Եանեայի կուսակալ Մուսթաֆա Ասիմ փաշա սահմանադրելի խնդրոյն վրայ Դարատաղի իշխանին հետ տեսակցելու համար Նիքսիչ գնացեր է։ Բ. Դուռը խաղաղասիրական հրահանգներ տուած լինելով Ասիմ փաշայի՝ կը կարծուի թէ այս տեսակցութիւն դոհացուցիչ արդիւնք պիտի արտադրէ։ Դարատաղ ալ իւր կողմէ հաշտարար ըրամադրութիւններ կը ցուցնէ։

Դարատաղի Օսմ. պատուիրակ Բիզա պէյ հրաժարական տուաւ։

Ցայտնի է թէ Աստանայի կուսակալ Ապէտտին փաշայի և տեղւոյն Պարսկական հիւպատոսին միջեւ վէճ մը ծագած լինելով, արտաքին գործոց նախարարութեան խառն գործոց սենեկին տնօրէն Նիյը պէյ քննիչ նշանակուած էր։ Սակայն Նիյը պէյ յայտնելով թէ ինք բնիկ Աստանցի է, չընդունիր իրեն յանձնուած պաշտօնը։ Հետեւապէս արտաքին գործոց նախարարութիւնն այժմ նոր քննիչ մը պիտի կարգէ, թէպէտ կ'ըսուի թէ Պարսկական հիւպատոսը արդէն պաշտօնակից եղած է իւր կառավարչին։

Բեդրսպուրկէն կը հեռագրեն առ Տէյլի Թէլէկրաֆ թէ Պոկտանովիչ և Պուլգվիչ անուն ոչնչականք ի մահ դատապարտուելով մին կախուեր և միւսն հրացանի բընուեր է։ Ուրիշ երեք ոչնչականք ալ, որք նմանապէս ի մահ դատապարտուած են, հանանականաբար ներում պիտի ստանան եղեր։

Կարնոյ գաւառն, որ այժմ գրեթէ անտառէ զուրկ է, ասկէ 20–30 տարի յետոյ Թուրքիոյ ամենէն աւելի անտառուտ գաւառներէն մին պիտի լինի։ Միայն Երզնկայի գաւառակին մէջ մինչև յարդ 220,000էն աւելի ծառ տնկուած են։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Փարիզ 1 մայիս.

Ծերակոյտին մէջ արտաքին գործոց նախարար Պ. Շալմէլ-Լաքուր երեկ գաղնակցութեան նկատմամբ Պրոկի դէմ ըրած հարցման պատասխանելով ըսաւ թէ Գերմանիոյ Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը բնաւ չսպառնար Ֆրանսայի, որ ոչ մէկու մը վրայ յարձակելու միտք ունի։

Գահիրէ 1 մայիս.

Խարթումէն եկած վերջին լրոց նայելով, Հիքս զօրավարը՝ Ցիէպկէլէոյի մէջ Ֆաղըր–Մուսայի հրամանաց ներքեւ համախմբեալ 40,000 ապստամբաց վրայ յարձակելու համար դէպ ի Քավա կը քալէ։

Կը կարծուի որ եթէ Հիքս զօրավարն ի դերեւ ելնէ իւր ձեռնարկին մէջ, Սենաարի դաւառն ամբողջապէս կորսուած պիտի լինի Եգիպտոսի համար եւ Եգիպտացիք Խարթում քաղաքէն քաշուելու պիտի պարտաւորին։

Ադէնք 1 մայիս.

Դեսպանք բնաւ չպիտի մասնակցին Պիրէոնի մէջ Պուլղարիոյ իշխանին լինելիք ընդունելութեան, եւ պարզապէս իրենց անուններն արձանագրել պիտի տան պալատ։ Հինգշաբթի օրը պալատան մէջ մեծ կոչունք մը պիտի տուի 120 հրաւիրելոց։

Պելլին 2 մայիս.

Ռուսիոյ քանի մը քաղաքաց մէջ բազմաթիւ Ոչնչականք ձերբակալեցան։ Ոստիկանութիւնը Սմոլէնսքի մէջ պայթուցիկ ռումբեր գտաւ։

Գահիրէ 2 մայիս.

Կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ ի Բորթ–Սայիտ։ Զօրքերը քաշուեցան Ցունաց եկեղեցիէն։

Լոնտրա 2 մայիս.

Այս առաւօտեան Թայմզ Եգիպտոսի մէջ Լորտ Տըֆրրինի ցուցած գործունէութեան, ինչպէս նաեւ երկրին տընտեսական եւ երմտական դժուարութիւններն հարթելու եւ հանրային վարչութիւն մը կազմակերպելու կարող ուրիշ պատուիրակ մը կարգելու պէտքին վրայ յօդուած մը հրատարակած է։ Թայմզ կը յանձնարարէ որ Պ. Պարինկ արտասովոր պատուիրակի պաշտօնով Եգիպտոս ղրկուի իբրեւ յաջորդ Լորտ Տըֆրրինի։

Լոնտրա 2 մայիս, առաւօտ

Ալէքսանտրիայէն կը հեռագրեն առ Տէյլի Նիւս թէ Բորթ–Սայիտի պահպանութիւնն 200 ոստիկանաց յանձնուած կը մնայ։

Գահիրէ 2 մայիս, իրիկուն

Լորտ Տըֆրրին Ալէքսանտրիա գնաց, ուստից Կ. Պոլիս պիտի ուղեւորի։

Ադէնք 2 մայիս իրիկուն

Պուլղարիոյ Ալէքսանդր իշխանը դեռ չեկաւ։ Եթէ իշխանը բերող շոգենաւը գիշեր ժամանակ Պիրէոն հանի, իշխանը՝ թագաւորին եւ Պ. Թրիքուբիսի եւ Պ. Քոնտոսթավլոսի սպասելու համար առաւօտուն միայն շոգենաւէն դուրս պիտի ելնէ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Էջմիածինէն կը գրեն մեզ։

«Մակար Սրբազան Բեդրսպուրկի ներքին գործոց նախարարութեան կողմանէ յատուկ հրաւիրագիր ստացած է ներկայ գտնուելու ի Մոսկուա կատարուելիք կայսեր թագադրութեան հանդիսին մայիս ամսոյն մէջ։ Ցայտնի չէ թէ Մակար Սրբազան որոշած է ինքն անձամբ երթալ թէ փոխանորդաբար իւր տեղն ուրիշ բարձրաստիճան եկեղեցական մը ղրկել, զի իւր խօսքերէն այնպէս կ'երեւի թէ նա մեծապէս կը վախնայ որ իւր 1 կամ 2 ամսուան բացակայութիւնը վերատին անկարգութեան և անիշխանութեան մէջ չտանի ձգէ էջմիածնայ գործերն, որք իւր ատ ժամանումէն ի վեր սկսած են հեւազհետ օրինաւոր և գոհացուցիչ կարգաւորութիւն մ'ստանալ։ Եթէ Մակար Սրբազան վերջապէս որոշէ անձամբ երթալ թագադրութեան հանդիսին, հաւանական է որ Զատկէն յետոյ, ապրիլ 20–22ին ճանբայ ելնէ էջմիածինէն»։

Կը լսենք թէ հարրածանօթ Յակոբ Սարկաւագ Մշոյ մէջ ձերբակալուած է։

Լուր կը տրուի մեզ թէ Թովմաբաս Թաքէճեան թաղը բնակեալ 20–22 տարեկան Հայ օրիորդ մ'այս օրերս իսլամութիւն ընդուներ է։ Այս օրիորդը քանի մը տարիներէ ի վեր իւր բնակած թաղին մէջ մերթ ընդ մերթ թուրքի մը տունն երթալով տնական գործերով կ'ըզբաղի եղեր։ տանը մարդիկն համոզեր են աղջիկը թէ քրիստոնէից մէջ ամուսնանալու համար Բրոխոմ պէտք է, մինչդեռ, եթէ իսլամութիւն ընդունէր, առանց Բրոխոմայի կրնար ամուսնանալ։ միամիտ աղջիկն այս հրապուրիչ խօսքէն համոզուելով իսլամութիւնն ընդուներ է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպական մամուլը ժամանակէ մ'ի վեր կը զբաղի նոր խնդրով մը, որոյ անմիջական կարեւորութիւնը թէեւ երկբայելի է, բայց կ'արժէ որ համառօտիւ յիշատակենք զայն։ Վերջին պատերազմէն առաջ Ռուսիոյ–Աւստրիոյ–Գերմանական երրակի դաշնակցութեան մը պատմութիւնը ծանօթ է ընթերցողաց։ Աւստրիա և Գերմանիա, թոյլ տալով որ Ռուսիա Թուրքիոյ կողմէ իւր դիտումներն իրացնէ, աւելի կամ նուազ հաւանական երեւցուցին այդպիսի դաշնակցութեան մը գոյութիւնն։ Այժմ կը զրուցուի, և Իտալիոյ արտաքին գործոց նախարարին յայտարարութիւններէն կը գուշակուի, թէ այս դաշնակցութիւն նորոգուած է, բայց Ռուսիա դուրս թողուելով և անոր տեղ Իտալիա ընդունուելով կենդրոնական Եւրոպիոյ տերութեանց միաբանութեան մէջ։ Ինչ ինչ նշաններէ հասկցուած է արդէն թէ Ռուսիա այսօր այնչափ հաշտ չէ Գերմանիոյ և Աւստրիոյ հետ, որչափ էր քանի մը տարի առաջ. բայց թէ ինչպէս և ի՞նչ նպատակաւ Իտալիա դաշնակցած է այնպիսի կայսրութեանց հետ, ընդ որս չունի շահագրգիռ ազգացմանց ու կառավարական դրութեանց նոյնութիւն, ահա ինչ որ ամենէն աւելի մեկնութիւն կը վերցնէ։ Ըսուեցաւ թէ Աւստրոյ–Իտալոյ–Գերմանական դաշնակցութիւնն ուղղուած է Ֆրանսայի դէմ, զոր Պիզմարկ Հէրիթաճէրտեր մը վերածել, և թէ մասամբ յաջողած է՝ իւր հակաֆրանսական ծրագրաց յարել տալով Իտալիան, որոյ թունաւոր խնդրոյն պատճառաւ Ֆրանսայի հետ գժտութիւնը ծանօթ է։ Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարը չընդունիր զայս մեկնութիւն, որովհետեւ Ֆրանսա կռիւ չմնտուեր Եւրոպիոյ մէջ։ Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ Պիզմարքը իշխանը չատ կը վախնայ թէ մի օր Ռուսիա և Ֆրանսա դաշնակցելով վրէժ չուժեն Գերմանիայէն, և զիտալիան յարձակողական և պաշտպանողական նիզակցութեամբ մը կապակցելով Գերմանական կայսրութեանց հետ, մտաբերած է կազմել այժ մը, որ երկիւղ ազդէ միանգամայն թէ՛ Ռուսիոյ և թէ՛ Ֆրանսայի։ Ծանուցուեցաւ նաեւ թէ Պիզմարքը իշխանը տեսնելով որ իւր հայրենիք պատերազմական ծանրաբեռն պատրաստութեանց լուծին ներքեւ կ'ընկճուի, ուզած է թեթեւցնել դայս բեռ. և կը խորհի Եւրոպական համաձայնութիւն մը յառաջ բերել, որպէս զի բոլոր տերութիւնք միեւնոյն ժամանակ չափաւորին և նուազեցնեն իրենց զինուորական ոյժեր. արդ, որովհետեւ այս մասին իւր գլխաւոր հակառակորդ Ֆրանսան է, իշխանը կը մտաբերէ եղեր՝ նախ միւս տերութեանց հետ համաձայնելով՝ պարտաւորել Ֆրանսան որ հաւանի չափաւորելու իւր զինուորական զօրութիւն։ Պէտք է յարել թէ Գերմանիա և Ֆրանսա իրարու հետ չարունակ կը մրցին զինուորական ոյժերու յաւելման մասին. մին քիչ մը յառաջ երթալուն պէս, միւսը միլիոններ կը վատնէ անոր հաւասարելու համար, թէ՛ զօրաց թուոյն և թէ՛ սպառազինութեանց կատարելութեան կողմէ։ Դրամի և մտային ու նիւթական միջոցներու մեծ սպառում մը կ'ենթադրէ այս մրցում, յորմէ աւելի կը վնասուի Գերմանիա, որովհետեւ Ֆրանսայի չափ հարուստ չէ։ Վերջապէս, յայտարարուեցաւ թէ Իտալիոյ յարումն Աւստրոյ–Գերմանական դաշնակցութեան՝ Եւրոպական խաղաղութեան

պահպանման նոր հաւատիք մ'է, որովհետեւ այս դաշնակցութիւն՝ էապէս պահպանողական տարրերէ կազմուած՝ ուելի նպատակ ունի արգիլել Եւրոպական պատերազմ մը քան թէ յառաջ բերել։ Մի նոր պատերազմ՝ իւր այս հանգամանքով, կը կարծուի թէ երրակի դաշնակցութեան յարելու հրաւէր պիտի լինի Թուրքիոյ՝ իւր մեծազօր բարեկամի՝ Գերմանիոյ կողմէ, և թէ վեհ. Սուլթանին կառավարութիւնը պատճառ մը չպիտի ունենայ մերժելու զայդ հրաւէր։ Ա.յս ամեն կարծիքներ եթէ բան մը կ'ապացուցանեն որոշապէս՝ սա է թէ Նորոգ կազմակերպեալ երրակի դաշնակցութեան անմիջական նպատակն յայտնի չէ, բայց իւր գոյութիւն անհերքելի կը թուի։ Եթէ ծանուցուէր թէ Եւրոպական մեծ տերութիւնք համաձայնած են յեղափոխականաց և դաղտնի ընկերութեանց դէմ հաւաքական միջոցներ ձեռք առնելու մասին, աւելի դիւրաւ կը համոզուէինք ասոր։ որովհետեւ անմիջական վտանգն այդ կողմէ է։ Իսկ երբ Ֆրանսա կամ Ռուսիա խնդիր մը յարուցանեն Գերմանիոյ դէմ, սա միշտ ժամանակ և միջոց պիտի գտնէ ինքզինք պաշտպանելու, և չենք կարծեր թէ այժմէն իսկ իւր պաշտպանութեան հոգը քաշէ նիզակացութիւններ պատրաստելով, զորս ի գերեւ հանելու ժամանակ կ'ունենան իւր թշնամիք։ Բայց եթէ Իտալիա չուզելով միայնակ մնալ Եւրոպիոյ մէջ, յարած է հզօրագոյն տերութեանց կողմն և հաւանած է նոյնացնել իւր շահերը անոնց շահուց հետ, Պիզմարք իշխանն այնչափ հեռատես է որ կրնայ օգուտ քաղած լինել Իտալիոյ այս տրամադրութենէ։ Այսպէս թէ այնպէս, Իտալիոյ միաբանութիւնն Եւրոպիոյ կեդրոնական երկու կայսրութեանց հետ՝ իրողութիւն մ'է որ թերեւս ապագային մէջ կարեւորութիւն մը ստանայ։

Պէտք է յարենք թէ Իտալիոյ ազատականք, որք ստուարաթիւ կուսակցութիւն մ'են, դժգոհութեամբ կը տեսնեն իրենց դարաւոր թշնամւոյն՝ Աւստրիոյ հետ Իտալիոյ դաշնակցութիւնն։ որովհետեւ կը նկատեն թէ Աւստրիա ոչ միայն պահպանողական, այլ և յետադէմ տերութիւն մ'է, որ երբ դաշնակցի տկարագոյն տերութեան մը հետ, հարկաւ իւր յետադիմական ազդութիւնը պարտադրիչ պիտի ընէ անոր ալ, և թէ Աւստրիոյ հետ դաշնակցիլ կը նշանակէ վերջնապէս հրաժարիլ այն իրաւունքներէ, զորս Իտալացիք դեռ ունին դրացի կայսրութեան հպատակ քանի մը իտալախօս դաւառաց վրայ։ Թէ Աւստրիա յետադիմական ուղղութեան մը մէջ է, ասոր մէկ ցաւալի փորձը վերջին օրերս իսկ տեսանք։ Հեռաղիրը ծանոյց արդէն թէ Աւստրիոյ դրսոյցաց Նկատմամբ Վիէննայի կառավարութեան հաստատած նոր օրէնքը խորհրդարանէն քուէարկուած է տասը ձայնից աննշան մեծամասնութեամբ։ Այս օրէնք դաստիարակութիւնն ամբողջովին կաթոլիկ կղերին ձեռքը կը թողու՝ դպրոց մը վարելու անկարող հռչակելով ամեն անհատ որ ի ձեռին չունի վկայագիր մը հաստատող թէ կրնայ ուսուցանել աշակերտաց մեծամասնութեան դաւանած կրօնն, այն է պապականութիւն, և այսպիսի վկայագիր մը կը տրուի միայն եկեղեցական իշխանութեանց կողմէ։ Ընդդիմադիր կուսակցութեան և ազատական լրագրաց բոլոր ջանքերն անբաւական եղան մերժել տալու օրէնք մը, որ Աւստրիան Հռոմի Պապին հետ կնքեալ կրօնական դաշնագրութեանց (Բանդագրաց) յոռեգոյն ժամանակաց կը տանի, և այդ երկրի մէջ կը ջնջէ Եւրոպական քաղաքակրթութեան կարեւորագոյն արդեանց մին։ Բայց ընդդիմադրաց բանախօսութիւններն ու յօդուածները բարոյական մի մեծ առաւելութիւն ունեցան, ուշադրութիւն հրաւիրելով այն երկու մեծ սկզբանց վրայ, զորս բաղաքակրթեալ պետութեանց մեծամասնութիւնն արձանագրած է իւր Սահմանադրութեանց մէջ։ Այս սկզբունք են կրօնական մասնաւոր դաւանութեան մը գործիք չլինել ժողովրդային դասակարգութիւն, և ճանչել թէ ամեն քաղաքացի անբռնաբարելի իրաւունք մը ունի հանրային պաշտամանց մասնակցելու առանց որ և է կրօնային խտրութեան։ Միացեալ Նահանգներն առաջին օրինակը կ'ընծայեն այս մարդկային իրաւանց ճանաչման։ 1787ի վերաքննեալ Սահմանադրութեան մէջ ըսուած է թէ. «Պետութեան մէջ պաշտօն մը վարելու իրաւունքն երբէք կախում չպիտի ունենայ անհատին կրօնական դաւանութենէն։» 1791ի ֆրանսական Սահմանադրութիւնը նոյնը կը հաստատէ. «Հանրային պաշտօններ բաց պիտի լինին ամեն քաղաքացւոյ անխտիր, առաքինութիւններն ու տաղանդները միայն ի հաշիւ առնելով։» 1848 ին երբ Գերմանիա առաջին քայլ մ'ըրաւ իրացնելու իւր միութիւն, զինուորականութենէ տարբեր հիմ մը տալով անոր, նոյն սկզբունք արձանագրեցան գերմանական ժողովրդեան Հիմնական Իրաւանց մէջ, ուր կ'ըսուի. «Հանրային պաշտօններ բաց են ամեն անոնց որ զանոնք վարելու համար պահանջուած կարողութիւնն ունին, և կրօնական դաւանութիւնն որ և է արգելք չկընար դնել քաղաքային և քաղաքական երաւանց վայելման։» Զուիցերիոյ դաշնակցական Սահմանադրութիւնն, 1874ին վերաքննեալ, կը պարունակէ սա տրամադրութիւնը։ «Դաշնակցութիւնը կազմող նահանգներն ստանձնած են նախանական կրթութեան դործն, որոյ ուղղութիւնը Պետութեան ձեռաց մէջ պէտք է դտնուի։» — «Կրօնի և խղճի ազատութիւնն անբռնաբարելի է։ Քաղաքային և քաղաքական երաւանց վայելումը չկրնար սեղմուիլ եկեղեցական կամ կրօնական հանդամանք ունեցող որ և է պայմանով կամ հրամանով։» 1877ին, Զուրիխ նահանգի հանրային կրթութեան խորհուրդը կը յայտարարէ թէ. «Դպրոցաց մէջ կրօնական դաստիարակութիւնը կամաւոր է։» Անգլիոյ մէջ, տարրական կրթութեան 1870ի օրէնքը կ'ըսէ. «Ժողովրդային դպրոց մը մէջ ընդունելու համար պայման չկրնար դրուիլ որ տղան հետեւի կրօնական պաշտամանց մը, կամ յանձն առնու որ և է կրօնական պատմութիւն մը ստանայ, երբ իւր ծնողք չեն ուզեր։» — «Մին այն պայմանաց, զորս յարգելով նախնական դպրոց մը կրնայ ստանալ կառավարական նպաստ, սա է թէ որ և է նպաստ չպիտի տրուի մասնաւոր կրօնական դաստիարակութեան մը համար։» Արդէն, դար մը յառաջ, Բրունսիոյ թագաւոր Մեծն Փրիտերիկոս, Վոլտէրի բարեկամը, կ'ըսէր իւր Ռէդէ Մ-դ-ին անուն դրքի մէջ. «Քաղաքային կառավարութիւնն յառաջ տանիլ ազդուապէս, և խղճի ազատութիւն տալ ամենուն. լինել միայն թագաւոր և երբէք քահանայի դեր չկատարել, այս է ապահով միջոցն իւր Պետութիւնը պահպանելու այն փոթորիկներէ զորս ստուծաբանից վարդապետական միտքն ստեղծ ալեւի կը փնտռէ յարուցանելու։» Քանի որ խնդիրը է ցոյց տալ այն սկիզբներ որոց քաղաքակրթեալ աղդերը կը հետեւին կրօնի և դաստիարակութեան վերաբերմամբ, կրնանք այս քաղուածներու վրայ աւելցնել նշանաւոր խօսք մը, զոր Ամերիկացի մեծանուն մարդասէր մը, Ադէֆքն ձիրարա, ըսած է իւր կտակի մէջ, որով 10 միլիոն ֆրանք կը թողուր Ֆիլատէլֆիոյ կառավարութեան՝ որբանոցի մը հաստատման համար։ «Բացորոշ կամքս է որ ոչ մէկ եկեղեցական դիրքի այդ որբանոցի մէջ և որ և է պաշտօն չվարէ հոն։ Նպատակս կրօնական որ և է աղանդ մը արհամարհել չէ, բայց աղանդից թիւն այնչափ մեծ է (Բազմութեան մէջ մանաւանդ) և անոնց կարծիքներն իրարու այնչափ հակառակ, որ կ'ուզեմ որբերուն տակաւին մնատղ և կակուղ միտքն անպատճառ պահպանել այն տպաւորութեան դէմ զոր այս ներհակ վարդապետութեանց բազմութիւն հարկաւ յառաջ պիտի դնէ հոն։ Իմ փափաքս է որ վարժապետներն աշխատին իրենց աշակերտաց հոգիները լնուլ ամենամաքուր բարոյականի սկզբունքով, այնպէս որ երբ ասոնք աշխարհ մտնեն՝ իրենց միտումներով ու սովորութեամբը արդէն իսկ մնուին բարեացակամ լինել իրենց նմանեաց, և սիրել ճշմարտութիւն, աշխատութիւն ու ժուժկալութիւնը։» Կրօնաւորաց ոմանց դէմ ոմանց, այս կատաղի հարուածեցաւ իրրեւ ապօրէն, և դատն յանձնուեցաւ Միացեալ Նահանգաց Գերագոյն Դատարանին։ Այս վաւերեց կտակն, և այս առթիւ Պ. Սդորի մեծ դատաւորն արտասանեց սա գեղեցիկ խօսքեր. «Ճշմարիտ է թէ քրիստոնէութիւնը Բէնսիլվանիոյ կառավարութեան հանրային իրաւանց մի մասը կը կազմէ. բայց այնպիսի քրիստոնէութիւն մ'է այս, որոյ ոգին ու միտումն է պաշտպանել հաւատացեալներն և ո՛չ թէ հալածել կրօնական տարբեր համոզումներ ունեցողները։»

Բայց Աւստրիոյ կառավարութիւնն իւր կրթական նոր օրէնքով ոտնակոխ կ'ընէ ազատ և աշխարհական (լայ) կրթութեան ուղղութիւն այս հանրածանօթ սկիզբներ, և ծաղր ու ծանակ կը դառնայ Եւրոպիոյ ազատականաց։ Եւ սատ անկարելի է փոքրիկ դիտողութիւն մը չընել։ Հայ Ազգին մէջ այդ սկիզբներ այսօր աւելի ընդունելութիւն ու ծաւալում դտած են, քան որչափ գրած չեն երեւիր Աւստրիոյ կառավարական ակմրոց մէջ։ Ստեպ կը լսեցուի թէ մեր կրօնական ազդ ենք։ Բայց Ուսումնական խորհուրդը, Թաղական խորհուրդներն ու Հոգաբարձութիւնք, որք պաշտօն ունին ուղղութիւն տալ մեր դպրոցաց, աշխարհականներէ աւելի կը կազմուին։ մեր դպրոցաց տնօրէնք աշխարհականներ են։ դասատուաց մեծագոյն մասն աշխարհականներ են, և իրօք՝ դրեթէ միայն կրօնագիտութեան դասը կրօնաւորաց ձեռաք կ'աւանդուի։ Թէպէտ կրօնագիտութիւն, հանդերձ բարոյագիտութեամբ բանաւորապէս պարտաւորիչ է մեր դպրոցաց մէջ, բայց ասոնք հետզհետէ դրական և աշխարհական ուղղութիւն մը կը ստանան, որ կը համապատասխանէ ժամանակի պահանջմանց։ Դրութեանց կատարիւղներն արդէն կը վայելեն բուռեմն։ — Ժողովրդական եկեղեցի մը՝ ազգային վարչութիւն մը՝ աշխարհական և դրական կրթութիւն մը՝—ահա երեք մեծամեծ բարիքներ։ որոց [illegible] ազդերը չատ զոհողութիւններ ըրած են ժամանակաւ, և զորս առանց մեծ դժուարութեան ստացած է Հայ Ազգը։ Բայց ինչու համար, դրութեանց այս երեւութական կատարելութեան հակառակ, մեր եկեղեցական, վարչական ու կրթական հիմնարկութիւնք գոհացուցիչ և արդիւնաւոր վիճակի մը մէջ չեն։ եթէ նկատելով թէ այս յօդուած արդէն երկարեցաւ, ուզենք երկու բառով միայն պատասխանել այդ հարցման, պիտի ըսենք հարկաւ թէ լաւագոյն օրէնքներն ու դրութիւններն ոչինչ են երբ զանոնք ի կիր արկանելու կոչուած ժողովրդոց մտային, ընկերային, քաղաքային, բարոյական և տնտեսական պայմաններն անբաւական կամ անյարմար են զանոնք արդիւնաւոր հանդիսացնելու։ Բ. Ֆ.

ԿԱՐՆՈՑ ԲԱՆՏԱՐԿԵԼՈՅ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

—o—

Կարինէն ապրիլ 9/21 թուով հեռաւեալը կը դրեն մեզ.

Կարծեցեալ յեղափոխութեան համար բանտարկեալոց խնդիրն այս շաբթու այնպիսի ծանր վիճակ մ'ստացաւ որ մեք ամենքս ստիպուած կարեւորութիւն տուինք։ Արդէն անցեալ շաբթուընէ սկսեալ բանտարկեալք իրենց հարցաքննութիւններն կատարելագործելու համար մեր քաղաքին նախագահատեղի պատժական մասին առջեւ կը հրաւիրուէին կարգաւ, որպէս զի արդարութեան օրինաց համաձայն դատերնին տեսնուէր։ Ամսոյս 5ին լուր ելաւ թէ ընդհանուր դատախազն իւր դատապիրն (Խրատանոթ) տուած էր Հէյրեթը Խմհամիկին (Ամերստանուհեան տանէն,) եւ տակաւին Հէյրեթը Խմհամիկն թուղթերը կարդալու զրաված միջոցին, դաւառիս ընդհանուր Քննիչն հրապարակային դատաստանի համար մեծ դպիրճն, շնիլ եւ պատրաստել տալով կ'զրաղէր, առանց հաշուելու թէ թերեւս Ամերստանուհեան տունեանն անպարտ պիտի վճռէր բանտարկեալներն, յորմէ դիւրին է եղրակացնել թէ արդէն ծանօթ էր Արդարութեան քննչին, Ամերստանուհեան տանեան վճիռն։ Ինչ որ է, 500 երես հարցաքննութիւն մէկ օրուան մէջ կարդալով Ամերստանուհեան տանեան իւր վճիռն կարձակէր մի ընդարձակ մաղպախայով, որոյ խմսան այս է.

Անհատական յանցանօք ամբաստանեալ 4 Հայ յանցաւորներէ մին թուղթ մը կը ներկայացնէ Կառավարութեան, յորմէ կը հասկցուի թէ ինք զինուոր մ'է տասնապետի իշխանութեան ներքեւ, թէ ինք չը ճանչեր իւր տասնապետն, բայց իր ընկերներն կը ճանչնայ եւ կանուանէ. թէ անոնցմէ ոմանք կանչուելով երկար քննութիւններէ յետոյ կը հաստատուի թէ, Տերութեան գաւառներէն մին Տերութեան ամբողջութենէն զատելու նպատակաւ ընկերութիւն մը կազմելու համար՝ բարձրագոյն ժողով (Մէճլիսը Ալի) մը կազմած են 5 անձինք որոց երկուքն բացակայ են այժմ, եւ թղթեր ցրուած են զինուոր գրելու համար 36 ամբասանեաներ, եւ Հայկական թագաւորութեան վերականգնման համար թուղթ ընդունած, երդում տուած եւ յանձնառութիւն ստորագրած լինելով, այդ թուղթերը վիճակաւոր տալու համար ընկեր մը գտած են Վիմագիր Միքայէլ անուն, եւ անոր հետ աշխատած են ուրիշ երկու անձինք եւս. այս բարձրագոյն ժողովոյ անդամներէն մին նախ Հայաստանի դաւառները շրջելով Վան գնացած է, Խրիմեանի դիմած եւ յայտարարած է որ բարենորոգմանց խնդրոյն մի նոր դարկ տալու համար ցոյցի մը պէտք կ'ղայ, եւ առանց արիւնհեղութեան ցոյց մ'ընելու միջոցներն իմաց տուած է. բայց Խրիմեան պատգամաւորական խորհուրդներ տուած ըլլալուն համար, ստիպուած է Ռուսիա գնալ եւ անտի մի Նէհիլիսթ (Ոչընչական) գտած եւ բերած է իրենց ընկերութիւնն կազմակերպելու համար. այդ Նիհիլիսթ տեսնելով որ երդմնաւոր մարդերն անուանց վրայ չնուռած են, յարդերն անուանց վրայ չնուռած լինելով տուեր է, եւ խել մը օգնութիւններէ յետոյ, խորհուրդ տուեր է որ թղթերն հաւաքուին. բայց չեն յաջողած մեռան հաւաքուելու. այս Նիհիլիսթի երթալէն յետոյ Կարնոյ Առաջնորդ Օրմանեանի դիմած են եղեր. այն եւս խել մը խօսքեր բռած է (որք կը պակասին ամբաստանագրին մէջ). եւ մինչ այս մինչ այն, այս խնդրին երեւան եկած է։ Գտնուած է բացի երդմնագրէն թուղթ մ'եւս, յորմէ Հայկազեան, Արշակունեաց, Բագրատունեան եւ Ռուբինեան Հայ իշխանութեանց պաշտօնական զինանշաններէն է զատ, երկու զինուորի պատկեր տեսնուած են զինեալ եւ բերդի մը վրայ յարձակման վիճակի մէջ։ Նշանակեալ 43 անձերէն ի զատ 7 անձինք եւս թագրիր կամ խոստովանութիւն չունին թէեւ, բայց ազգին ազատութեանը փափաքողներէն են եղեր. մնացեալներէն ոմանք այս իրողութիւնն իմացուցէին յետոյ վնասակար թղթեր ոչնչացուցած լինելու յանցանօք եւ մին եւս վիմագրութեան քարը պահած լինելու յանցանօք պատժական օրինաց 58դ յօդուածին նորոգեալ եւ յաւելեալ առաջին մասին համաձայն, մահուան պատժոյ կամ մշտնջենական դատապարտութեան արժանի համարուած են։

Այս ամբաստանագիրն ապրիլ 6ի գիշերն ցրուեցաւ բանտարկելոց, պայմանաւ որ յաջորդ օրն 7 ապրիլ ժամը 5ին հրապարակային դատաստանն ըսկրսուէր։ Ապրիլ 7ին ժամը 6 1/2 առեանը բացուեցաւ 300ի չափ Հայ եւ Թուրք ունկնդրաց ներկայութեամբ։ Ամբաստանեալք մեծագոյն մասամբ մերկ, բոպիկ եւ գլխարաց, ներսն բերուելով նստան իրենց որոշեալ նստարանները։ Դատարանն սկսաւ նախնական գործողութիւնները կատարել, յորմէ յետոյ ամբաստանեալներէն փոխանորդներ ուզուեցան, եւ ամբաստանեալք փոխանորդ չունենալով, դատարանն երեք փաստաբանաց յանձնոյց փոխանորդութիւնը։ 25 ծանրագոյն յանցանօք ամբաստանեալք Համամեան Մեծ. Յակոբ էֆէնտիի, 15 ամբաստանեալք փաստաբան Թուզլաճեան Տիրան էֆէնտիի, եւ 17 ամբաստանեալք Օսման Ֆայիզ էֆէնտիի։ Մեծ դատութեան եւ չնորհակալեաց արժանի էր տիւեալ մարդասէր եւ ազնիւ փաստաբանաց անսիրական համաձայնութիւնն, որք միաբանութեամբ չդիմանալով բանտարկելոց խորին արդահատանաց արժանի վիճակին, փութացին պահանջել դատարանէն հարցաքննութեանց թերթերն, զորս դատարանն պահ մը վերանմանէ յետոյ, խոստացաւ յանձնել, եւ այսօր իսկ յանձնած է իրենց։ Բայց որովհետեւ տեղական իշխանութեանց կողմանէ մի մեծ աճապարանք կայ այս դատաստանը փութով տեսնելով վերջացնելու, եւ որովհետեւ ամէն հաւանականութիւն ակներեւ է թէ վերաքննութեան ատեանը պիտի անպատճառ հաստատէ ամբաստանութեան ատենի վճիռն, առ առաւելն փոքր ինչ թեթեւացմամբ, ուստի օրէնսգիտաց կարծեաց լաւագոյն դատուած է դիմումնագրով խնդիրը մայրաքաղաքիդ Վեհաջինջ ատեանն հանել, եւ անտի օգնութիւն ստանալ այս ողորմելեաց համար, որ այսչափ սոսկալի պատժոյ պիտի ենթարկին։ Իրաց վիճակն այս է տեսա այս օրուան համար։ Հետզհետէ թէ ի՞նչ կերպարանք պիտի առնայ դործը, կը զրեմ Ձեզ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՀԱՑԱՍՏԱՆԷ

—=—

(Մէր վասպո-բոլանի թղթակցէն)

— —

Շատախի արկածն. — Կրաւցի Մէհմէտի ձերբակալութիւն. — Շատախի մէջ զօրաց ըմբոստութիւն. — Վիճակագրութիւն. — Քուրդ կանայք եւ Օսմ. իշխանութիւնք. — Ամլ եւ այլք.

—

Վան, 6 ապրիլ.

Շատախի արկածը տակաւին հեռու է մոռցուելէ։ Մինչև ցարդ եղած նպաստները կորուստի մեծութեան առաջ անհամեմատ են։ Թողունք այն անձերն՝ որոնք մասնաւորապէս միայն վնասուած են, 16 ընտանիքներ իրենց տունը՝ որ գերեզմանը դարձած է իրենց սիրելիներուն, կայքը, հարստութիւնը և վերջապէս յետին չիղն անդամ կորուսած՝ ազգարնոց մարդասիրութեանն ապաւինած են, ապրանաց որոյ անպատճառ կը փչանան։ Տեղւոյս Ցանձնաժողովի նախորդ նամակէս վերջը ուրիշ նշանակելի գործ մը չէ կատարած. հանգանակութիւններ դադրած են և յոյս չկայ որ նորէն վերսկսին։ Երկու շաբաթ առաջ այս տեղ հասաւ Սուվեյոց կեդր. Ցանձնաժողովի զրկած 50 լիրա նպաստ։ Քաղաքական ժողովը կեդրոնական վարչութենէն հասած հրահանգին համաձայն նախորդ շաբթուն արկածեալ տեղին զրկեց իւր անդամներէն Ցարութիւն էֆ. Գալչեանը. սա իւր հետ տարաւ կեդր. Ցանձնաժողովի զրկած դումարն և նաեւ մաս մը այս տեղի հանգանակութեան արդիւնքէն զորս պիտի բաշխէ արկածելոց։ Նա պիտի քննէ նաեւ վնասուողներու և եղած աւերումներու դրութիւնը։ Գալչեան էֆ. ի այս անձնուիրութիւնը գովելի է։ Սովի ժամանակ նա մի անգամ էլ հեքեարի դնաց սովեալներու դրութիւնը քննելու և նպաստ բաշխելու համար։

Ի նպաստ սովելոց Անդղլիական Ցանձնաժողովի զրկած դումարներէն այս տեղ աւելցած է 300 լիրան որ կը մնայ բողոքական միսիոնարներու մօտ։ Միսիոնար Մր. Ռեյնոլտ այդ դումարէն իւր հետ առնելով 100 լիրա արկածելոց բաշխեաց։ Երկու շաբաթ առաջ դնաց Շատախ, սակայն առանց մի դրամ բաշխելու շաբաթէ մը յետոյ վերադարձաւ։ Ինքը կ'ասէ որ «արկածելոց անմիջական պահանջներն արդէն բաւական հոգացուած են այժմ, ուստի իրենք յայնժամ միայն պիտի բաշխեն իրենց մօտ եղած դումարն, երբ արկածեալք սկսին չինել իրենց կործանած տուներն և դնել կարասիք և դուռներ»։ Այս սրբագրումն եթէ անկեղծ է, գնահատելի է, թէեւ ուրիշները կ'ասեն և Շատախէն դրուած նամակներն էլ կը հաստատեն որ Պատ. Միսիոնար չբաշխեց իւր նպաստն, որովհետեւ Շատախը «Տիրոջ դորձին» յարմար չտեսաւ։ Նպատակը Պատուիրն մրցակ անկեղծ դուրս կը գայ։

Նահանգային կառավարութեան կողմանէ արկածեալ տեղին զրկուած է նաեւ տեղւոյս քաղաքային բժիշկն ուր կը դտնուի տակաւին։ Կը յուսանք որ կարելի ՝ ՝ ՝

Որովհետեւ մարդահամար կատարուած ժամանակ կնիկներն ալ կը համրուին, գործ մը՝ որմէ ամենէն աւելի կը խրտչին դաւառացիք, մանաւանդ Բիւրդեր՝ գլխաւորապէս կրօնական և հաւէտի սովորութեան տպաւորութեան պատճառաւ, ուստի Բաղջոյ կուսակալութեան ձեռնարկութիւնը Թիզանի մէջ միայն կնիկները դրելու նշանակութեամբ ըմբռնուած է, ուստի իմ բարեկամն ալ այդ ըմբռնման տպաւորութեան ներքեւ հետեւեալը կը գրէ.

«Տեղւոյս ազգայնոց վիճակն անտանելի է և կարեկցութեան արժանի։ Կառավարութեան պաշտօնէից ոմանց զեղծումներ մէկ կողմէն, քրդական չարութիւնը միւս կողմէն, իսկ մանաւանդ տրոց ծանրը բեռն այն ասոիճան վհատեցուցեր են զանոնք, մանաւանդ զշէնս կորցնելու, որ վերջին ժայր յուսահատութեան մատնուած՝ ինչ ընելն չեն գիտեր, և օր օրի կ'սպասեն քաղաքներէն կամ կ'Պոլսէն յուսատու լուր մը առնուլ։ Վերջերս Բիւրդերն ալ Հայոց հետ մեծ տագնապի մէջ կը գտնուին, վասն զի կառավարութիւնն իրենց կնիկներն ալ կ'ուզէ ի դիր առնուլ և տոքա կ'ընդդիմանան։ Այսպէս մը քանի օր առաջ տեղւոյն գայմագամն դուռնդ մը զօրք Բաղիշէն բերել տալով խորոս կ'երթայ (քրդաբնակ մեծ գիւղ մը, 300 տունէ բաղկացեալ) կիները դրելու։ Իսկ կիները 400-500ի չափ սնգառազինեալ շրջակայ գիւղերէն հաւաքուելով Գայմագամին վրայ կը յարձակին և զայն ու զօրքերը խրատիւ դանակոծելէ վերջը խոյս տալու կ'ստիպեն։ Իսկ Գայմագամը լուսաբա նալով, իրողութիւնը չափազանցեալ կը տեղեկագրէ Բաղջի կուսակալութեան և դուռնդ մ'եւս զօրք կը խնդրէ, որպէս զի բռնութեամբ դրէ կիները»։

Նամակագիր բարեկամս, այս տեղեկութիւններ տալէ յետոյ կը հարցնէ ինձ թէ, արդեօք ինչ նպատակաւ կը դրեն կիները, արդեօք Բիւրդերո՞ւն միայն, թէ Հայոցն ալ միանգամայն կը դրեն, թէ կիներու համար էլ գլխարկի պիտի պահանջուին, ինչպէս արանց, թէ նոցա համար առնուելիք տրոց քանակութիւնը մ'ըչափ պիտի լինի, կամ ինչ հաստակէ սկսեալ մինչեւ քսաներորդ տարու անձինք պիտի վճարեն, և այլն։

Ինչպէս յայտնի կ'երեւի Բաղջոյ կուսակալի ձեռնարկութիւնն շատ դէշ ազդեցութիւն գործած է Թիզանի գաւառին մէջ։ Այս տեղ կը պատմուի նաեւ ուրիշ դէպք մը որ տեղի ունեցած է Մօսկանի մէջ Նորէն մարդահամարի առիթով, զորմէ ի հարկէ ձեր Բաղջոյ թղթակիցներն աւելի մանրամասն կը գրեն։ Նայինք այսչափ ցուրտ ընդունելութեան և այսչափ ցուրտ ազդեցութեան առաջ մարդահամար մը ո՞րչափ պիտի յաջողի այս անգամ։

* * *

Նախորդ ամսոյ 20ին վախճանեցաւ Յովսէփ վարդապետ՝ Նարեկայ վանքի վանահայրն։ Ս. Հայրիկը հանդուցեալին հետ Մկրտիչ վարդապետ ձեռնադրուած լինելով, յաջորդ օրը փութաց ի Նարեկ իւր վերջին յարգանքը մատուցանելու իւր հանգուցեալ ընկերոջ և յուղարկաւորութեան հանդէսը կատարելու։ Յովսէփ վարդապետ իւր թեմականաց համակրութիւնը չէր վայելէր երբէք, որք իրեն հետ միշտ կռուոյ մէջ էին, իսկ վերջին անգամ երկու տարի առաջ, իւր գլխաւոր հակառակորդաց դէմ արած մատնութեամբ, որի հետ անշուշտ ծանօթ կը մնայք, բոլորովին ատելի դարձած էր։ ուստի իւր մահուան վրայ երբէք ցաւեցող մը չունեցաւ բացի քանի մը նպաստաւորներէ։ Հանդուցեալը մի կատարեալ տիպար էր ղեղծ և կատարեալ տգէտ կղերականաց։ վերջին անգամ վանքի դէպքերը հրահրելուն առթիւ ծախեց մեծ մաս մը վանքի դուռներէն ու ոչխարներէն։ վանքի մեծ հարստութիւնը հաղիւ կը բաւէր մատակարարելու նմա ոգելից ըմպելիք։ Բայց նշանաւոր պարագայ մ'է որ Յովսէփ վարդապետ կը մեռնի առանց պարաք թողոյ վանքի վերայ։ հաղուագիւտ իրողութիւն մ'է այս, այնպէս չէ։

Ս. Հայրիկ մի չարաթ մնալով Նարեկ, վերադարձաւ։ մինչեւ որ կեդրոնական վարչութենէն որոյ անմիջական իրաւասութեան ներքեւ է Նարեկայ վանքը, հրահանգ հանի, Տ. Սարգիսեանց Արիստակէս վարդապետ նշանակուած է առժամանակեայ վանահայր։ Կը լսուի որ Գաւառ. վարչութիւնն առաջարկած է նաեւ կեդրոնական վարչութեան որ Արիստակէս վարդապետն իւր առժամանակեայ պաշտօնի մէջ հաստատուի իբրեւ տեւական վանահայր։ Ըստ մեզ այնչափ վարդապետն յարմար չէ այդ պաշտօնին։ նորա վարչական անկարողութիւնը յայտնի է։ ուստի կը յուսամք որ կեդրոնական վարչութիւնը չընդունիր իրեն ներկայացեալ առաջարկութիւնը։ Թեմականք կ'առաջարկեն նշանակեալ պաշտօնին Աղթամարի միաբան Յակոբ եպիսկոպոս Թիզանցի, որ ըստ մեզ այդ պաշտօնին միակ յարմարագոյն անձն է, եթէ միայն նա ալ Աղթամարի կղզին չտաչէ։ Ս. Կաթուղիկոսի բացակայութեան ժամանակ և նոյն իսկ հիմա էլ Աղթամարի մէջ և Ապէտին փաշայի բռնութեան ժամանակ Սղերդի մէջ վարած պաշտօնավարութեամբ Յակոբ եպիսկոպոս լաւ ընդունակութիւն ցոյց տուած է, ուստի կը յուսամք որ օգտակար կը լինի եթէ Նարեկի մէջ պաշտօնի կոչուի։

* * *

Վարչութիւնը Թաղ. խորհրդոյ ընտրութեան համար քուէարկութեան կատարումը յետաձգեց մինչեւ Մեծ պահքին վերջը, որովհետեւ խռովութիւններ կը ծագին, խռովութիւններ՝ որք Մեծ պահոց պէս ապաշխարութեան համարյատակացեալ օրերու մէջ ներելի չեն, որպէս թէ Մեծ պահքէն ի զատ ուրիշ օրերու համար ներելի լինէին։ Այս այժմ քանի մը թաղերու մէջ արդէն խռովութիւններ սկսած են, որք քուէարկութեանց ժամանակ կ'սպառնան առաւել փոթորիկներ լինել։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԼՈՒՐՏ ՏԷՔԷՐԻՆԻ

—o—

Լուրտ Տէքէրի — Լուրտ Կուվէլ

—

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Այսպէս երկրին նիւթական ապահովութիւնն հոգալէն յետոյ, պարտ է մեզ այժմ որոնել թէ ինչ պատճառ է ընել քաղաքագիտական պիտոյից նկատմամբ։ Առակ է թէ թզթի վրայ սահմանադրութիւն մը շատ գոհացուցիչ հնարք մը չէ։ Սակաւ հաստատութիւնք յաջողած են երկրի մը մէջ արմատանալ, եթէ չեն արդիւնք յամի աճման և ատիճանաւոր զարգացման։ Բայց Արեւելից մէջ Սահմանադրական ազատութեան բողոքն անգամ չկայ։ Բռնաւորութիւնն ոչ միայն ազատութեան սերմը կը խեղդէ, այլ և ոսոր կոխած երկիրը բուսաբերութեան անկարող կ'ընէ։

Ազգ մը որ բազում ժամանակէ հետէ գերութեան մէջ ինկած է, բնազդմամբ կը սիրէ զգալ իւր վրայ Տիրոջ մը զօրաւոր ձեռքը, քան թէ հպատակիլ առաձգական սկզբանց Սահմանադրական կանոնիւ։

Բարեսիրտ պէտ մը առաւել արհամարհանաց և անհնազանդութեան զգացում կ'ազդէ քան երախտագիտական։ Այս ճշմարտութիւն ո՛չ ուրեք այնչափ ազդեցութեամբ ակներեւ է քան թէ ասա, և որք զխարազան կը դարձուին իբրեւ միակ գործի կառավարութեան եղբայրասիրական հրամանաց նկարագիրն, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց սնալը դարմանի ընտրութեան նկատմամբ։ Սակայն մեզ ներկայացեալ խնդիրն այնչափ յուսահատիչ չէ որչափ կը կարծուի։ Թէպէտ և մինչեւ ցայժմ արեւելեան ազգութիւնք մի միայն արձակպետական ճնշիչ զօրութեամբք կառավարուած են, պէտք չէ մոռնալ թէ իսլամական կրօնն էապէս ռամկապետական է, և թէ իրենց վեհապետին շուրջն երկրին ծերակոյտին է խորհուրդ դատմարման նախնական դաղափարը դեռ բոլորովին չնջուած չէ ժողովրդական աւանդութեանց մէջ։

Ընտրական սկզբունքն անգամ մինչեւ ատիճան մը պահուած է գիւղերուն մէջ։ Ուստի, եթէ արդէն եղածին վրայ յենլով, աշխատինք զայն ընդարձակել ըստ չափու պիտոյից և ընդունակութեան երկրին, պիտի կրնանք յաջողիլ կազմակերպութիւն մը ստեղծելու, կենդանութեամբ օժտեալ, ինքն ինքեան ապրիլ կարող, և մինչեւ ատիճան մը զարգացման սերմունքն յինքեան ունեցող։ Այն նպատակին հասնելու համար, պէտք է որ կանգնուելիք շինուածոյն հիմունքը լայն և խոր լինին։

Մինչեւ ցայժմ բոլորովին տարբեր միջոցներու դիմուած է։ Փոխանակ ծառայն արմատոց ինամով ուշ դնելու, տերեւոց տատանման առաւել քան զարժանն ուշադրութիւն ընծայուած է։ Բազումք երեւակայած են թէ «Երեւելեաց ժողով» մը սահմանադրական ազատութիւն կ'ենթադրէ։

Բայց Երեւելեաց Ժողովն ժողովրդեան կոյտին պիտոյքն և բնազդումներն այնչափ սակաւ կը ներկայացունէր, որչափ իրականացեալ բողոքական խորհրդարանը զիւղական ազգը։ Այն ժողովոյ կազմութեան տարերքն էին մեծամեծ կալուածատէրք, հարուստ քաղաքացիք և գիւղերու Շէյխերն, այսինքն Ֆելլահին չահուց ամենէն աւելի անտարբեր կամ թշնամի երբեք դասակարգութիւնք։

Բայց սակայն, վերջապէս, սոյն լուիկ և աշխատաւոր ժողովրդեան կոյտերուն, սոյն զինուորագրութեան, տարապարհակի և խարազանի զոհերուն բարօրութեան խնդիրն է որ զմեզ պէտք է գլխաւորաբար զբաղեցնել։ Արդարեւ, դեռ բաղում ժամանակ՝ հարստահարութեան դէմ ասոնց լուսագոյն ապաստանարանը պիտի լինի նորահաստատ բնիկ դատարանաց ատեանն, առաւել քան որ և է խորհրդարանի սրահը, վասն զի կ'երկնչիմ թէ ոչ մէկ երեսփոխանական դրութիւն, որքան ճարտարութեամբ ալ մտածուած լինի, չպիտի կարենայ տալ ասոնց, իրենց հնութեան աւանդական սովորութեանց, իրենց տգիտութեան և զիրենք չջնջուած ֆիւտակաբ ազդեցութեանց պատճառաւ, կարողութիւն ընտրական մեծ անկախութիւն մը ցոյց տալու։ Սակայն և այնպէս, որպէս զի կարող ըլլան, դէթ ի՞տեսականի, վայելել այն բարիք, որ իրենց տրամադրութեան ներքեւ դնել կը բաղձանք, պէտք է ապահովել նոցա կատարեալ ազատութիւն ընտրութեան, և շնորհել անհատական իրաւունք իրենց ներկայացուցիչներն ընտրելու։

Գեղերու Շէյխերն միշտ իբր գիւղացւոց ձայնակիրներն և պատուիրակներն նկատուած են. բայց, իրաւ, դուն ուրեք իրաւունք ունին սոյն պատիւը կրելու և մինչեւ անկամ պաշտօնը վարելու։ Նախ և առաջ՝ անցնիւր գիւղի մէջ կէս երիտասարդ, և առաւելեալ Շէյխեր կը գտնուին, որոց ամենէն փոքրը զանազան տարածութեամբ գիւղական բաժանմանց կը պատկանի, և որք ժառանգական իրաւամբ իշխանաւորներ են, կամ՝ ուղղակի կամ անուղղակի ընտրելք կառավարութեան և կամ լաւ եւ շքեղ կեանքի վիճակաց երեւելիներու կողմէն։ Ասոնք մեծաւ մասամբ իրենց իշխանութեան ենթարկեալ ժողովրդոյ հնադոյն կեղեքիչներն կրնան եկատուիլ։

Ասոնք գիտեն թէ որ անձեր աւելինէն աւելի կրնան օգտաւէտ կերպով ճնշման ենթարկիլ. ասոնք են որոց ալիք շարունակ կը մարմաջէ, և գիւրագոյնս կ'օգուի բարեկեցիկ գիւղացւոյն կողմէ, որ կամ տարապարհակէ ազատ մնալ կը բաղձայ և կամ արդարադատիչ գեղոյն ջրոց բաշխման մէջ առաւելագոյն բաժինը կը փափաքի ձեռք ձգել։ Թէպէտև չափազանց յեղաշրջական կրնայ ներկատուիլ սոյն կասկածելի պարկեշտութեամբ պաշտօնակալաց վարչական դրութեան մէջ միջամտել, պարտ է բնակչաց շնորհել դէթ իրաւունք ընտրելու ազատաբար այն անձն՝ որոյ վրայ պիտի համախմբի գիւղին քուէները։

—

Ընդարձակ Մարմն. — Գաւառական խորհուրդ. — Օրէնդրէր խորհուրդ. — Ընդհանուր ժողով։

Այս ճամբով կը հասնինք մեր առաջադրութեանց գործադրութեան հարկաւոր հիմնական սկզբան, որ է՝ ընտրութիւն անցնիւր գիւղի կամ շրջանակի կողմէն գիւղական բուէին աւանդապահ ներկայացուցչի մը։ Երբ այսպէս զանազան գիւղերուն ձայները ժողովրդական սովորութեանց համաձայն ընթացքով կը կեդրոնանան, գիւղական երեսփոխանը կը հրաւիրուին գաւառական խորհրդոյ անդամներն ընտրելու։ Գաւառական կուսակալին քով օգնական խորհրդի մը կամ երեւելեաց խորհրդի մը հաստատութեան գաղափարը, թէ և արդի միահեծան դրութեան հակառակամարտ, ոչ նոր է և ոչ անճաշ պիտի երեւի շահ ունեցողներէ ոչ մէկուն, է բաց առեալ թերեւս նոյն ինքն կուսակալն։

Ստոյգ է որ տեղական ինքնուրոյն կառավարութիւն մը սահմանադրական դրութեան քիչ շատ մերձեցող կարգադրութեան մը ապահովագոյն ճանապարհն է, և անոր տիրապետութիւնը պատրաստելու լաւագոյն միջոց։

Քննենք այժմ ընդհանուր ժողովոյ խնդիրը։

Ցեսականագէտի մը, սահմանադրութիւն չնողի մը համար, թերեւս ասկէ պարզ խնդիր չկըրնար ըլլալ։ Արդարեւ բաւական է որոշել Եգիպտոսի գլխաւոր քաղաքաց և անձնիւր գաւառաց տալու անդամոց թիւն, որպէս զի Հասարակաց խորհրդարան մը կազմուի յստակ մինչեւ ցդրուխ։ Բայց իսկ կասկածելի է թէ այսպիսի թեթեւութեամբ կազմուած հաստատութիւն մը մեր առաջադրեալ տեսութեանց ճշդիւ կարենայ համապատասխանել։ Երկնչելի է թէ այս կերպով ձեռք կը բերուի ազէտ տարերաց խառնուրդ մը, կառավարելն անկարելի, իսկ յետնեալ մտաւորական և պատասխանատուութեան տեսակէտով, անկարող վիճաբանելու ընդհանրութեան վերաբերեալ գործոց վրայ։ կամ ըմբռնելու ելմտական խնդիրներն, և որոյ վտանգալից կըլլայ շնորհել ամենասեղմեալ առանձնաշնորհումներէն տարբեր բան մը։

(Շարունակելի)

ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

. . . Տէր Խմբագիր,

Էջմիածին տարուած տարաբաղդ տղայոց ծնողներու կողմանէ Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօր ներկայացուած բողոքագրի (Մասիս 6/18 ապրիլ թիւ 3451.) մ'առթիւ թերթիս մանը էջքեարի ապրիլ 12 թերթին մէջ Ա. Ա. յվպեան ստորագրութեամբ խընդրագրի մը օրինակութիւնը հրատարակուած է.

Թէ Ն. Ամեն. Սրբազնութեան մատուցուած 8/20 մարտ թուականի հանրագրին ստորագրութեանց հաւաքման գործակցութիւնս բնաւին վերաբերութիւն չունի մի եւ նոյն գրութեան պաշտօնական բնութեան եւ նպատակին, այդ ակներեւ է՝ որով իրողութիւնք կը մնան միշտ նոյն վիճակի մէջ, այն է թէ, Էջմիածին տարուած տղայոց ծնողք բողոք բարձած են Քաղաքական ժողովոյ այս խնդրոյ առթիւ տուած մի որոշման դէմ, եւ կը պահանջեն պարտ ու պաշտաւ պատիժն այն անձին համար որուն արարք քննուած եւ դատապարտուած են Պատ. Ռուսումնական խորհրդոյ կողմանէ, նոյն իսկ գիտութեամբ եւ հրամանաւ Ն. Ամեն. Սրբազնութեան։

Ես, կատարեալ իրաւամբ կրնամ ամենամեծ ձեռնտուութիւն նուիրել խնդրի մը որ անկախապէս իւր հանրութիւն ունի իմ ընտանիքի հետ. զի վնասներուն մէջ են հայրս եւ մօրեղբայրս։ Եւ ամեն պարագայի մէջ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր մատուցուած գրութիւնը ստորագրել տալու յանձնարարութեան իմ կամ ոչ եւ է մի այլ անձի կողմանէ կատարումը խընդրոյն էական եւ պաշտօնական հանգամանքը չը կրնար փոխել։

Ստորագրող ծնողք անգէտ չեն սակայն թէ, եթէ իրենք մինչեւ 8/20 մարտ թուականը չը բողոքեցին (զի հարկը չէին տեսած երբ Ս. Պատրիարքի հրամանաւ Ռուսումնական խորհուրդն արդէն ձեռնարկած էր քննութեան), իրենց բողոքելուն իրաւունք ըստ օրինի վերապահուած էր միշտ։ Եւ յիրաւի ծնողք այն ատեն բողոքեցին, որպէս զի ինքնիրեն տուած ազնուական մարդու շուքն անազատ պահէ։ Քաջարար խեղդեց իւր իգձերը, զսպեց իւր համբոյրները։ Կը դուշակէր որ կրնար գանել, բարոյական նոկանքի պէս բան մը գալ անոր վրայ։ Ուստի անկարեւոր բաներու վրայ խօսեցաւ, իրենց անցած տեղերուն դաշտանքարները բացատրեց Արտեմիսի։ Ցկնաք մը կ'սպասէր Էօթ կայարանը. Պ. և Տիկին Թանարէ հոն նստան։ Արտեմիս, եւս քան զեւս ուրախ, ուղեւորութեան այս երկար մտերմութեան մէջ ինքը խրաչեցնող բան մը չպատահելով, հետզհետէ իւր շուրջը կը զննէր։ Կ'զմայլէր այն պարարտաբոյս դաշտերուն վրայ, ուր Նորմանտացի կովերը կը ճարակէին խաղաղ և խոկուն։ Բնութեան խորին հանգարտութիւնը կը ներդաշնակէր իւր հոգւոյն խոր հանգարտութեան հետ։ Ուրախ աչօք հասաւ Վէռի դղեակն։ Երկու սենեկապանուհիք դիմաւորեցին իրենց տիրուհին և անոր համար պատրաստուած բնակարանը տարին։

Ճաշին ժամանակ նշանաւոր դէպք մը չպատահեցաւ։ Մարքիզը միշտ քաղաքավար, հանճարեղ, փութաջան, կրից ձայներն իւր շրթանց վրայ կը զսպէր, իւր աչերուն մէջի բոցը կը մարէր. և սակայն քանի որ գիշերն առաջ կ'երթար, զարմանալի չփոթութիւն մը կը տիրէր վրան։ Երբոր մեծ դահլիճն մինակ մնաց Արտեմիսի հետ, սպասաւորաց հետաքրքիր նայուածքէն հեռի, ծաղկանց կողոսիներուն քով տարաւ զայն և ծունգի վրայ գալով անոր առջեւ.

— Այսուհետեւ ձեր լաւագոյն բարեկամն եմ՝ ըսաւ։ չեմ՝ ուզեր որ՝ ձեր խորհրդոյ մին անծանօթ մնայ ինձ. ո՞րչափ գեղեցիկ, ո՞րչափ քաղցր բան է, սիրելի՛ս, սրտի և գաղափարաց մտերմութիւնն, որք ամեն ժամանակ մեզ ներկայ ընեն իրարու համար։

— Ես հաւատք ունիմ ձեր վրայ, Ֆաղիէ՛ն, պատասխանեց Արտեմիս։ Իրաւունք ունիք, այսուհետեւ իմ լաւագոյն բարեկամս պիտի լինիք։ Պէտք է ուրեմն որ ամեն բան ըսե՞մ ձեզ։

— Այո՛։

— Լաւ, ամեն բան կ'ըսեմ ձեզ. և բնաւ պատճառ մը չունիմ ծածկելու։

Մ'ըչափ քաջայոյս էր և հանդարտ։ Զէր հասկնար իւր բարեկամուհեաց ոմանց երկիւղն այն անծանօթին առջեւ, որ ամուսնութիւնն է։ Ինչո՞ւ համար հեշտալի բան մը չլինէր Ֆաղիէնի պէս իսոհական և ազնուաբարոյ էակի մը հետ։ Այսու ամենայնիւ, յոչ կամաց, գուցէ իսկ առանց իւր գիտութեան, կը ջանար երկարել երեկոյթը։

— Կուզէ՞ք որ երգեմ, հարցուց։

Եւ ստանալով պատասխանին կանխաւ աներկայ, Ցոսֆի թատերգն առաւ և դաշնակին առջեւ նըստաւ։ Երկար երգեց, և մարքիզն ալ չէր ուզեր ընդմիջել։ Ցամբ արբեցութիւն մը կը տիրէր վրան։ Կուռնոտի սքանչելի երաժշտութիւնն, Արտեմիսի ջերմ ձայնով երգուած, ուղղակիս ազդեցութիւն կը ներէր անոր զգայարանաց վրայ։ Կը դիտէր անոր գեղեցիկ սև աչերն, ուր արուեստագէտի բոց կը փայլէր, դէմքն որ կ'այլափոխուէր, ճապուկ մարմինն որ լի էր անդիմադրելի հրապուրով։ Երկու անգամ ծռեցաւ որ համբուրէ զայն տենչանօք, երկու անգամ բանաւորութեան վերջին նշոյլ մ'արգիլեց զինք։ Բայց առանց դիտակցութիւն ունենալու, իւր գեղեցիկ որոշմանց ամենն ալ կը նուազէին՝ հալելով իւր բաղձանաց կրակէն, ինչպէս մարտ ամսոյ ձիւներն արեւուն ճառագայթներէն։ Հասկցաւ որ՝ չպիտի կրնար ինքզինք մինչեւ վերջը բռնել՝ եթէ փոքանութիւնն աւելի երկարաւեւ։ Ուզեց ինքզինք կորզել այդ հեղգհեղգ մեծցող վտանգէն, և զանգակը քաշելով սենեկապանուհի մը կոչեց։

— Ժամը տասնեւմէկն է, սիրե՛լիս, ըսաւ. կը կարծեմ որ ժամանակ է ձեր սենեակը քաշուելու։

Եւ որովհետեւ Արտեմիս կը կարմրէր գլուխը ծռելով, մարքիզն աւելցուց, անոր ձեռքն համբուրելով.

— Կը ներեք ինձ որ յետոյ գամ ձեզնէ լուր առնում, այնպէս չէ՞։

Արտեմիս նորէն կարմրեցաւ և գրեթէ ան հասկնալի «այո՛» մը թոթովեց։

Ամուսնական յարկն առաջին դատիկոնին մէջ էր. երկու սենեակ պճնասենեկով մը, և երկուքին մէջտեղը դահլիճ մը։ Արտեմիս, իւր երազներուն մէջ սուզուած, ինքզինք իւր սենեկապանուհեաց ձեռքը թողած էր։ Պճնասենեակը, լիապէս լուսաւորուած երկու կանդեղներով, գիշերուան համար պատրաստուող վայելչագեղ կնոջ մ'զմայլելի և քաղցրաբոյր խարշափովը կը լցուէր։ Մարքիզուհին ինքզինք կը տեսնէր մեծ հայելւոյն մէջ, ոչ թէ կարմրած, այլ ժպտոյն, իւր քակուած մազերուն երեւնական փայլին ներքեւ. ժպիտը կը փախչէր իւր լրջացեալ շրթունքէն, և ճակտին վրայ փոթ մը կը դծուէր։ Գիշերուան զգեստն հագնելէ յետոյ տարօրինակ ըզգացում մը կրեց իւր նրբասենեակը մտած ժամանակ։ Հոնտեղի կէս մութն հակապատկեր մը կը ձեւացնէր պճնասենեկին պայծառ լուսաւորութեան հետ։ Ննջասենեակը լայն և բարձր էր, լաւ տաքցած այն զուարթ կրակով որ կը չողչողէր վառարանին մէջ։ Ջեղուներն կախուած կանդեղ մ'իւր լոյսը կը մաղէր ապակիներուն փափուկ կապուտին մէջէն, տեսակ մը լուսաստուերի մէջ թողով սենեակին մեծ անկողին, որ իւր պատիսներուն ակնախաղալ սպիտակութեամբ կը փայլէր։ Արտեմիս մինակ էր. իւր վարդագոյն սենեկազգեստն հանեց և անկողինը մտաւ սարսուռով։

Հոն կ'սպասէր խոկուն, մտածելով որ իւր կենաց հանգիստաւոր ժամուն կը մտնեմ, և տարօրինակ խորհուրդներ կը յուզուէին իւր ուղեղին մէջ։ Իւր բոլոր անցուցած կեանքը կը տեսնէր իւր փայլակի մը մէջ. իւր առաջին տարիները, Ֆրանսայի մէջ, ծնողաց եղերքը, վանքին մէջ անցուցած երկար օրերն, և իրիկուան ալ ժամ ուրին կանոնաւորապէս անկողին

(Շարունակելի)

ԱԼԵՔՍԻՈՆ ՄԱԱՍԻՍ

(23)

ԱԼԷՔՍԷՐ ՏԷԼԷՐԻ

—o—

ՄԱՐՔԻԶՈՒՀԻՆ

—

5

յանկարծական չարժմամբ մը հեռացաւ Արտեմիսի գրկէն և կռաքին միւս անկիւնը քաշուեցաւ. վասն զի էր ուզեր վախցնել զայն. կը հաւատար դեռատի աղջկանց անգիտակցութեան; բայց ոչ բացարձակ տգիտութեան։ Գիտէր որ անոնք գրեթէ յստակ գաղափար մ'ունին ամուսնութեան վրայ, մանաւանդ երբոր տեսակ մ'ընկերութեան մէջ մեծնան։ Իրենց բարեկամուհեաց կէս մտերմական յայտնութեանց և ընդհատ խոստովանութեանց մէջ գիւրաւ կը գուշակեն թէ ինչ նոր երեւոյթի ներքեւ մարդ ինքզինք պիտի ցուցնէ։ Մարքիզն յաճախ իսորհած էր ասոնց վրայ։ Կ'ըսէր ինքնիրեն թէ կոյսն՝ իւր մօր դահլիճին մէջ երիտասարդ, վայելչագեղ և նշանաւոր էակ մը կը տեսնէ և կը զարնուի անոր։ Իդէական ծաղկանց պսակ մը կը հիւսէ անոր համար, ամեն փափկութեամբ կը պճնաշարդէ զայն, և ամուսնութենէն յետոյ, երբոր վերջապէս առագաստի սենեակը կը բացուի, անագորուն կախարդանաց դիւթական տեսարանին ներկայ կը գտնուի, ուր մարդն անանոյ կը փոխուի։ Ֆաղիէնն գիտէր այս ամեն։ Խիստ շատ կանայք սիրած էին զինք, խիստ շատ կանայք մտերմական դաշտանիքներ հաստատած էին իրեն։ Գիտէր որ շատ ամուսնութիւնք հարսանեաց առաջին գիշերին պատճառաւ կ'աւրուին։ Բայց իրեն համար այնպէս պիտի չլինէր, մինչեւ ցվերջին ծայր պիտի յարգէր Արտեմիսի փափկութիւնն, որպէս զի ինքնիրեն տուած ազնուական մարդու շուքն անազատ պահէ։ Քաջարար խեղդեց իւր իգձերը, զսպեց իւր համբոյրները։ Կը դուշակէր որ կրնար գանել, բարոյական նոկանքի պէս բան մը գալ անոր վրայ։ Ուստի անկարեւոր բաներու վրայ խօսեցաւ, իրենց անցած տեղերուն դաշտանքարները բացատրեց Արտեմիսի։ Ցկնաք մը կ'սպասէր Էօթ կայարանը. Պ. և Տիկին Թանարէ հոն նստան։ Արտեմիս, եւս քան զեւս ուրախ, ուղեւորութեան այս երկար մտերմութեան մէջ ինքը խրաչեցնող բան մը չպատահելով, հետզհետէ իւր շուրջը կը զննէր։ Կ'զմայլէր այն պարարտաբոյս դաշտերուն վրայ, ուր Նորմանտացի կովերը կը ճարակէին խաղաղ և խոկուն։ Բնութեան խորին հանգարտութիւնը կը ներդաշնակէր իւր հոգւոյն խոր հանգարտութեան հետ։ Ուրախ աչօք հասաւ Վէռի դղեակն։ Երկու սենեկապանուհիք դիմաւորեցին իրենց տիրուհին և անոր համար պատրաստուած բնակարանը տարին։

Ճաշին ժամանակ նշանաւոր դէպք մը չպատահեցաւ։ Մարքիզը միշտ քաղաքավար, հանճարեղ, փութաջան, կրից ձայներն իւր շրթանց վրայ կը զսպէր, իւր աչերուն մէջի բոցը կը մարէր. և սակայն քանի որ գիշերն առաջ կ'երթար, զարմանալի չփոթութիւն մը կը տիրէր վրան։ Երբոր մեծ դահլիճն մէջ մինակ մնաց Արտեմիսի հետ, սպասաւորաց հետաքրքիր նայուածքէն հեռի, ծաղկանց կողոսիներուն քով տարաւ զայն և ծունգի վրայ գալով անոր առջեւ.

— Այսուհետեւ ձեր լաւագոյն բարեկամն եմ՝ ըսաւ։ չեմ՝ ուզեր որ՝ ձեր խորհրդոյ մին անծանօթ մնայ ինձ. ո՞րչափ գեղեցիկ, ո՞րչափ քաղցր բան է, սիրելի՛ս, սրտի և գաղափարաց մտերմութիւնն, որք ամեն ժամանակ մեզ ներկայ ընեն իրարու համար։

— Ես հաւատք ունիմ ձեր վրայ, Ֆաղիէ՛ն, պատասխանեց Արտեմիս։ Իրաւունք ունիք, այսուհետեւ իմ լաւագոյն բարեկամս պիտի լինիք։ Պէտք է ուրեմն որ ամեն բան ըսե՞մ ձեզ։

— Այո՛։

— Լաւ, ամեն բան կ'ըսեմ ձեզ. և բնաւ պատճառ մը չունիմ ծածկելու։

Մ'ըչափ քաջայոյս էր և հանդարտ։ Զէր հասկնար իւր բարեկամուհեաց ոմանց երկիւղն այն անծանօթին առջեւ, որ ամուսնութիւնն է։ Ինչո՞ւ համար հեշտալի բան մը չլինէր Ֆաղիէնի պէս իսոհական և ազնուաբարոյ էակի մը հետ։ Այսու ամենայնիւ, յոչ կամաց, գուցէ իսկ առանց իւր գիտութեան, կը ջանար երկարել երեկոյթը։

— Կուզէ՞ք որ երգեմ, հարցուց։

Եւ ստանալով պատասխանին կանխաւ աներկայ, Ցոսֆի թատերգն առաւ և դաշնակին առջեւ նըստաւ։ Երկար երգեց, և մարքիզն ալ չէր ուզեր ընդմիջել։ Ցամբ արբեցութիւն մը կը տիրէր վրան։ Կուռնոտի սքանչելի երաժշտութիւնն, Արտեմիսի ջերմ ձայնով երգուած, ուղղակիս ազդեցութիւն կը ներէր անոր զգայարանաց վրայ։ Կը դիտէր անոր գեղեցիկ սև աչերն, ուր արուեստագէտի բոց կը փայլէր, դէմքն որ կ'այլափոխուէր, ճապուկ մարմինն որ լի էր անդիմադրելի հրապուրով։ Երկու անգամ ծռեցաւ որ համբուրէ զայն տենչանօք, երկու անգամ բանաւորութեան վերջին նշոյլ մ'արգիլեց զինք։ Բայց առանց դիտակցութիւն ունենալու, իւր գեղեցիկ որոշմանց ամենն ալ կը նուազէին՝ հալելով իւր բաղձանաց կրակէն, ինչպէս մարտ ամսոյ ձիւներն արեւուն ճառագայթներէն։ Հասկցաւ որ՝ չպիտի կրնար ինքզինք մինչեւ վերջը բռնել՝ եթէ փոքանութիւնն աւելի երկարաւեւ։ Ուզեց ինքզինք կորզել այդ հեղգհեղգ մեծցող վտանգէն, և զանգակը քաշելով սենեկապանուհի մը կոչեց։

— Ժամը տասնեւմէկն է, սիրե՛լիս, ըսաւ. կը կարծեմ որ ժամանակ է ձեր սենեակը քաշուելու։

Եւ որովհետեւ Արտեմիս կը կարմրէր գլուխը ծռելով, մարքիզն աւելցուց, անոր ձեռքն համբուրելով.

— Կը ներեք ինձ որ յետոյ գամ ձեզնէ լուր առնում, այնպէս չէ՞։

Արտեմիս նորէն կարմրեցաւ և գրեթէ ան հասկնալի «այո՛» մը թոթովեց։

Ամուսնական յարկն առաջին դատիկոնին մէջ էր. երկու սենեակ պճնասենեկով մը, և երկուքին մէջտեղը դահլիճ մը։ Արտեմիս, իւր երազներուն մէջ սուզուած, ինքզինք իւր սենեկապանուհեաց ձեռքը թողած էր։ Պճնասենեակը, լիապէս լուսաւորուած երկու կանդեղներով, գիշերուան համար պատրաստուող վայելչագեղ կնոջ մ'զմայլելի և քաղցրաբոյր խարշափովը կը լցուէր։ Մարքիզուհին ինքզինք կը տեսնէր մեծ հայելւոյն մէջ, ոչ թէ կարմրած, այլ ժպտոյն, իւր քակուած մազերուն երեւնական փայլին ներքեւ. ժպիտը կը փախչէր իւր լրջացեալ շրթունքէն, և ճակտին վրայ փոթ մը կը դծուէր։ Գիշերուան զգեստն հագնելէ յետոյ տարօրինակ ըզգացում մը կրեց իւր ննջասենեակը մտած ժամանակ։ Հոնտեղի կէս մութն հակապատկեր մը կը ձեւացնէր պճնասենեկին պայծառ լուսաւորութեան հետ։ Ննջասենեակը լայն և բարձր էր, լաւ տաքցած այն զուարթ կրակով որ կը չողչողէր վառարանին մէջ։ Ջեղուներն կախուած կանդեղ մ'իւր լոյսը կը մաղէր ապակիներուն փափուկ կապուտին մէջէն, տեսակ մը լուսաստուերի մէջ թողով սենեակին մեծ անկողին, որ իւր պատիսներուն ակնախաղալ սպիտակութեամբ կը փայլէր։ Արտեմիս մինակ էր. իւր վարդագոյն սենեկազգեստն հանեց և անկողինը մտաւ սարսուռով։

Հոն կ'սպասէր խոկուն, մտածելով որ իւր կենաց հանգիստաւոր ժամուն կը մտնեմ, և տարօրինակ խորհուրդներ կը յուզուէին իւր ուղեղին մէջ։ Իւր բոլոր անցուցած կեանքը կը տեսնէր իւր փայլակի մը մէջ. իւր առաջին տար

La publicité de letranger est exclusivement remise à l'Eastern Agency, Constantinople Karakeuy Déirmen Han

բարձին, երբ ստուգուեցաւ թէ Քաղաքական ժողովն անտես առնելով Ուսումնական խորհրդոյ մատուցած տեղեկագիրը (4 Յունուար 1883) «որ պաշտօնական քննութեան մ'արդիւնք էր», յանձն առաւ Ներքին գործոց Նախարարութեան թէղբէրէին այնպիսի պատասխան մը տալ որ «բացարձակ հակասութիւն է յիշեալ տեղեկագրին, նոյնպէս եւ իրականութեան։»

Այժմ խնդիրը երկու զրութեանց վրայ է, մին միւսոյն հակասական, թէ եւ երկուքն ալ պաշտօնական աղբիւրներէ ծագած։ Ուստի Ազգային բարձրագոյն իշխանութենէն կ'սպասուի որոշել եւ տնօրինել այն միջոցն որ բաւարարութիւն տայ այս իրաւացի պահանջմանց եւ բուժէ գայթակղեալ միտքերն արդարութեան գործադրութեամբ։

Հաճեցէք հրատարակել ներկայս մեր Պատ. օրագրի մատուոր մի թուով եւ ընդունիցէք, Մեծ. Տէր, մեծարանաց հաւաստիքն։

ՍՐԱՊ ՍԵՒԵԱՆ

Օրթաքէօյ 16/28 ապրիլ 1883.

ԽՄԲԱԳԻՐ–ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ա Զ Դ

Արեւելեան երկաթուղեաց տընօրէնութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան թէ յառաջիկայ չաբաթ օրը, 23 ապրիլ (5 մայիս) տօն Ս. Գէորգայ (Խըտրէլէզ), և Լատինացւոց Պենտէկոստէին կիրակի օրը 1/13 մայիս, յատուկ կառախումբ մը պիտի բանեցնէ Կ. Պոլսոյ և Եարըմ–Պուրկազի միջեւ գնացած ժամանակը Ֆլորիա հանդիպելու պայմանաւ։

Այս կառախումբ, որ Բ. և Գ. կարգի կառքերէ պիտի բաղկանայ, հետեւեալ ուղեցուցակին համեմատ պիտի երթեւեկէ.

ԵՐԹ

Մեկնում Կ. Պոլսէն առաւօտեան ժամ 9,13ին, Գումրգաբուէն 9,24ին, Եէնի–գաբուէն 9,28ին, Տավուտ փաշայէն 9,31ին, Սամաթիայէն 9,35ին, Եէտի–գուլէէն 9.42ին, Մաքրի գիւղէն 9,57ին, Այ–Սոֆէֆանոյէն 10,10ին, Ֆլորիայէն 10,20ին, Քիւչիւք–Չէքմէճէէն 10,24ին, ժամանում ի Եարըմ–Պուրկազ ժամ 10,46ին։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Մեկնում Եարըմ–Պուրկազէն երեկոյեան ժամ 5,08ին. ժամանում ի Կ. Պոլիս ժամ 6,47ին։

Ֆլորիայի ուղեգիները Քիւչիւք Չէքմէճէի կայարանին համար ամբողջ ի գործ դրուած սակագնոյն գիներն են։

Եարըմ–Պուրկազի ուղեգիները մեծապէս պակսեցուցուած են։

Գ. կարգի կառքերով երթեւեկութեան գինն է Կ. Պոլսէն	10 ղրշ.
Գումրգաբուէն, Եէնի–գաբուէն և Տավուտ փաշայէն	9 „
Սամաթիայէն և Եէտի–գուլէէն	8 „
Մաքրի գիւղէն	7 „
Այ–Սոֆէֆանոյէն	6 „
Քիւչիւք–Չէքմէճէէն	3 „

Բ. կարգի կառքերով ուղեւորութեան համար վերոյիշեալ գիները կիսով չափ աւելցած են։

Կ. Պոլիս, 1 մայիս 1883

Ա Զ Դ

Արեւելեան երկաթուղեաց տընօրէնութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան թէ յառաջիկայ չաբաթ օրը, 23 ապրիլ (5 մայիս) տօն Ս. Գէորգայ (Խըտրէլէզ), և Լատինացւոց Պենտէկոստէին կիրակի օրը 1/13 մայիս, յատուկ կառախումբ մը պիտի բանեցնէ Կ. Պոլսոյ և Եարըմ–Պուրկազի միջեւ գնացած ժամանակը Ֆլորիա հանդիպելու պայմանաւ։

Այս կառախումբ, որ Բ. և Գ. կարգի կառքերէ պիտի բաղկանայ, հետեւեալ ուղեցուցակին համեմատ պիտի երթեւեկէ.

ԵՐԹ

Մեկնում Կ. Պոլսէն առաւօտեան ժամ 9,13ին, Գումրգաբուէն 9,24ին, Եէնի–գաբուէն 9,28ին, Տավուտ փաշայէն 9,31ին, Սամաթիայէն 9,35ին, Եէտի–գուլէէն 9.42ին, Մաքրի գիւղէն 9,57ին, Այ–Սոֆէֆանոյէն 10,10ին, Ֆլորիայէն 10,20ին, Քիւչիւք–Չէքմէճէէն 10,24ին, ժամանում ի Եարըմ–Պուրկազ ժամ 10,46ին։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Մեկնում Եարըմ–Պուրկազէն ըրիկուան ժամ 5,08ին. ժամանում ի Կ. Պոլիս ժամ 6,47ին։

Ֆլորիայի ուղեգիները Քիւչիւք Չէքմէճէի կայարանին համար ամբողջ ի գործ դրուած սակագնոյն գիներն են։

Եարըմ–Պուրկազի ուղեգիները մեծապէս պակսեցուցուած են։

Գ. կարգի կառքերով երթեւեկութեան գինն է Կ. Պոլսէն	10 ղրշ.
Գումրգաբուէն, Եէնի–գաբուէն և Տավուտ փաշայէն	9 „
Սամաթիայէն և Եէտի–գուլէէն	8 „
Մաքրի գիւղէն	7 „
Այ–Սոֆէֆանոյէն	6 „
Քիւչիւք–Չէքմէճէէն	3 „

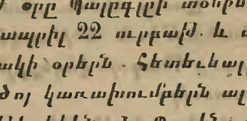

ԲԱԲԱՅԱՆԻ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԼԻԼԷԲՈՒԼ • ՄԻՔԵՐԻՊՈՒԼ ԵՒ ՕԹԷՍՅ
ԴԻՄԵԼ առ Կ. ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԸՆԿ.

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այ–Սոֆիա	3,000	
Աւստրիա	2,500	Ուոթրոս
Աբեսինիա	2,500	Քրուիքշանք
Լոմբարտիա	2,500	Ուիլքս
Մասիլիա	3,500	Մարշ.
Բոսֆոր	2,800	Ֆօթբրիճ

Այս շոգենաւք կին ճամբորդներ առնին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալք

ՖՐԻԷՏ, ԼԷՅԼԱՆԴ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՕՐ
Որ կանոնաւորապէս կը բանի Լիվերբուլ և Արեւելեան

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալճերիա	2,500	Ֆոլտէն	3,700
Ալեքսանդրա	2,500	Ֆլորիան	3,700
Անդալուզիան	2,500	Ֆլորիա	3,700
Ամերիկա	2,500	Իտալիան	5,500
Աբիսինիա	3,700	Իւլիան	5,500
Պալերմոյ	6,000	Իսպրիան	5,500
Պուլիան	6,000	Լիսպոն	2,200
Քասթիլիան	800	Լիվերբուլ	2,500
Սայրենիան	2,000	Լիսպոն	800
Տուրս	700	Օքսֆորդ	700
Էշիբէլը	3,700	Բիրմինգհամ	3,800
Ֆոսիան	3,700	Վալենսիան	6,800
Ֆալիբիան	3,700	Վիրջինիան	6,800

Սայրենիան շոգենաւը, նաւապետ Սղինդիֆօրտ, ամսոյս 7ին մայրաքաղաքս պիտի հասնի։

Շաբաթական շոգենաւերու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվերբուլի եւ Պոսֆորի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեղուկէ զատ ուրիշ վճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով։

Ուղեւորներու համար ամն դիւրութիւն կ'ընծայուի։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆԴԷՆ
Գործակալ
Թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միւլէթ խան, Ղալաթիա

Նաւատեարք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ եւ ընկ. Լիվերբուլ

Գործակալներ՝
Կ. Պոլիս, Լուսարա Լաֆոնդէն.
Ճիսրալդար, Պ. Պ. Քարվըր Եղբարք.
Ալեքսանդրիա, Կ. Լ. Վասման եւ ընկ.
Մալդա, Ա. Մ. Մավրօկօրտատոյ.
Շիրա, Ա. Մ. Մավրօկօրտատոյ.
Զմիւռնիա, Պ. Ուիդոլ եւ ընկ.

ՔԻՅԵՒ ՏՕՆԱԼՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՕՐ
Որ կանոնաւորապէս կը բանի Լիվերբուլ և Արեւելեան Նաւահանգիստներ, Սէր Ժոլս և Դանուբ

Շոգենաւք Լոնտոնէն կանոնաւորապէս կը մեկնին Կ. Պոլիս, Օթէսա եւ Դանուբ երթալու համար, եւ օրինաւոր սակագներով վճառք կը փոխադրեն Եւրոպայէն Արեւելից եւ Սեւ ծովու բոլոր նաւահանգիստները։

Մեթոդոյ շոգենաւը, նաւապետ Մորիէ, Լոնտոնէն մեկնեցաւ նախորդ ամսոյ 31ին, Մալդա եւ Զմիւռնիա հանդիպելով Կ. Պոլիս գալու համար; ուր կը հասնի դէպի 5 ներկայ ամսոյ; եւ Դանուբ պիտի երթայ գալ երկուշաբթի։

Թոմաս շոգենաւը, նաւապետ Տընպաս, Լոնտոնէն մեկնեցաւ նախորդ ամսոյ 24ին, Մալդա եւ Պիրէոն հանդիպելով Կ. Պոլիս գալու համար, ուստից Օթէսա պիտի երթայ անմիջապէս։

Լոնտոնի մէջ այժմ բեռ կ'առնուն հետեւեալ շոգենաւք.

Ալտա շոգենաւը, նաւապետ Ուէսդքոտ, Մալդա, Շիրա, Կ. Պոլիս եւ Օթէսա երթալու համար, եւ Լոնտոնէն պիտի մեկնի դէպի 28 ներկայ ամսոյ։

Սայրենիան շոգենաւը, նաւապետ Սղինդիֆօրտ, ամսոյս 7ին մայրաքաղաքս պիտի հասնի։

Քարլէլ շոգենաւը, նաւապետ Տ. Հ. Մէյսթրը, Զմիւռնիա, Կ. Պոլիս, Կալաց եւ Իպրայիլ երթալու համար, եւ Լոնտոնէն կը մեկնի դէպի 28 ներկայ ամսոյ։

Ֆոլէ Եոմա շոգենաւը, նաւապետ Պոն, Սելանիկ, Կ. Պոլիս, Պաթում, Բոզի եւ Թայգան երթալու համար, եւ Լոնտոնէն պիտի մեկնի մայիս 1ին։

Աւելի մանրամասնութիւններ եւ գնոց վրայ տեղեկութիւն ստանալու համար դիմել առ

ՔԷՅ ԵՒ ՏՕՆԱԼՏ
Գործակալք
Ղալաթիա, Կ. Պոլիս

Ն. ԲԱՖԷ ԷՆԷ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Մարսիլիայէ ԵՒ Բրնէյ դէպ Կոնստանդինապոլիս Բանող

Մեկնում Մարսիլիայէն ամեն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը։

Ուղղակի և արագ ուղեւորութիւն

Տրապիզոն, Պաթում եւ Փոթի երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է ԼԱՖԱՅԷԹ, Հ. Սպրէյ Զէյն Մարսիլիայէն պիտի ելնի եւ Մայիս 2ին Կ. Պոլիս պիտի հասնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լ. Մէյոլ։

Նաւուղղելի, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն
ԼՈՐԱՆ ԲԼՈՒՐ
Մոմհանէ փողոց, Թիւ 114

ՄՈՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԼԻՎԷՐՊՈՒԼ ԵՒ ՄԻՔԵՐԻՊՈՒԼԻ ՄԷՋ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՕՐ

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանոբոս	4,200	Ոլէրէ	3,000
Ֆարս	4,000	Նէբիլ	3,000
Օմանէա	4,000	Բէյրութ	3,000
Սեսոստրիս	3,250	Իվա	2,600
Թեպէ	3,250	Ադրիանդէ	1,700
Մոկոլա	3,250	Լարնաքա	800
Նէբա	3,250	Օլինթա	800
Մարեօթիս	3,250	Սեուլ	750

Վերոյիշեալ շոգենաւք չքեղապէս զարդարուած են ճանապարհորդներու համար։

Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՕԼ եւ ԸՆԿ.
Գործակատար
Մէյտանկիզ սոգագ, Պոլիս

Կամ առ Պ. ՆԷՎԻՅԼ Է. ՄԱԼԹԱՍ
Թիւ 1 եւ 3, Նարլեան խան,
Վոյվոտա փողոց, Ղալաթա.

Տնօրէնութիւն, Լիվերբուլ,
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.
31, Ճէյմս Սթրիդ, Լիվերբուլ.

Գործակալներ՝

Ալեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ ընկ.
Պէյրութ	Ց. Բաթթարաքի
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ուիթոլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվերթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իսոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Խաքնանէրուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ռ. Ուիթալ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ռ. Բէդրոսոլոյ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՒՆԵԼԷԹ–ԻԻԼ–ԼՈՒՂԱԹ
ԲԱՌԳԻՐՔ
ՖՐԱՆՍԷՐԷՆԷ Ի ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
Աշխատասիրութեամբ
Շէ-էրէ ԵՒ Մէ-սյէ, Էֆենտիներու
Անգամոց Հասարակաց կրթութեան պաշտօնական Գրաքննութեան սենեկի Հրատարակիչ Գաբրիէլ Պաղտասարեան

Տեսք 2 էջ

Գին բաժանորդագրութեան
Կ. Պոլսոյ համար արծաթ դրկ. 54
Գաւառաց եւ » » 74
Իւրաքանչիւր տեարին դրկն է 2
Բաժանորդագրութեան տեղին է Աբամեան Գրատունը, Կ. Պոլիս, Զագմագճըար, Ցակոբեան խան Թիւ 13։

25րդ տեարէն բաժանորդագրութիւնը պիտի դադրի։

ՔԻԻՆԱՐՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՕՐ
Որ կանոնաւորապէս կը բանի Լիվերբուլ և Միքերիպուլի մէջ։

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Օրանիա	7,000	Մալտա	3,000
Ադրիա	3,000	Մարսէյլ	2,500
Ալեքսիս	3,000	Նանթ	2,500
Պորնիա	4,600	Բուլոնիա	5,000
Պոմերանիա	3,800	Բարբիա	3,000
Պոլարիս	2,500	Բուլոնիա	3,000
Պէյնիէ Քուրտ	1,200	Սեբէլա	7,000
Սեֆալոնիա	5,000	Սէրիա	4,000
Քարթաղոնիա	4,700	Սարսինա	3,000
Շերպուրկ	2,000	Սամարիա	3,000
Տիմբրոս	2,500	Սիրոն	3,000
Կուլիա	4,000	Թարիֆա	3,000
Քեսար	2,500	Բրինիսա	2,500
Մարսիա	3,000		

Սաորագրեալս արտօնութիւն ունի ճանապարհորդ եւ վճառաք ընդունելու Նիւ Եորքի եւ Պոսթընի, ինչպէս նաեւ Մեքսիկայի–Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ
ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՈԼԻ, Գործակատար
Թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փողոց
Ղալաթիա

Ազգերի վիճակ... եղական գրա... է հերաց ... տեսակ գժ... ...թեանց և ... նպատակին ... մար ծախսուած ... ...ոիշ բաղդ... ...թիւններէ ա... ...ել գոհ կընէ... ...ծածողները։ Մանաւանդ գրական սեռի գործածութեան համար անհրաժեշտ է այս, քանի կառատացնէ ու մեծաքանչ փայլուն և կակուղ կընէ գլխուն մազը։ Որև է պատճառաւ նաթափ եղածը անվրէպ իր նախկին գոյնին կը վերադարձնէ, հաստատ մազը կը վերահաստատէ։ Ուսիածին տեղ նոր մազ կը բուսցնէ եթէ արմատը փճացած (քանզի բնութեան մէջ ոչինչ կորնչիր է մաղ բուսցնել երբ արմատ է), գլխուն ճերմակ թելերը չուտով կանհետացնէ։ Միով բանիւ բնական ու փայլուն մազի առաջացմամբ գլխոյն զարդարուելոյն ծածողը խիստ վայելչագեղ կը դարձնէ։ Մարդոց քիս մէջ և այլ տեղեր բազմացող գործածողը այսպէս կը վկայեն։ Նուշահոտ յուր մ'է, չիշը կը թողնէ մէջ ամիսներեալ է։ Գինն վճառաք և այլ շատեր կը ծանանին։ Այէրի Վիկօրը հարցնել պէտք է։ Գլխաւոր տեղին է Մինասեանի Բրիկեան վճառատունը ի Ղալաթիա Կոստանդնուպօլսոյ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՓՈՐՍԱ

Ղալաթիա 21 ապրիլ

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 5 ամիս, գրւ. 110,30 առ Անգլ. լիր	
Փարիզ 5 » Ֆր. 22,82 1/2 առ Օսմ. լիր	

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՅ

Ցսմ. Քօնս. գոցուեցաւ (գ. կ.)	12,38
բացուեցաւ	12,39
կէս օրին	12,39
Եգիպտ. միաց. բաց. ոսկի	83,30
Անգլ. լիր	
Սօսիէթէ Ֆէնէրալ 6 0/0	5, 5
» Օթման	4, 0
Կ. Պոլսոյ Պանքան	8,12
Քրէտիթ Ֆէնէրալ 6 0/0 Օսմ. լիր	7,
Փոխ. 1865 (Մուրֆոն) 6 0/0 Ֆր.	77
» 1865 » 6 0/0	74,
» 1869 (Բինար) 6 0/0	64,50
» 1872 (Պօն ախ Թրէզօր)	23,
» 1873 (Բինար) 6 0/0	59,
Ռումէլիի երկաթուղի	56,25
Լաւրիում (գ. կ.)	178,
Թրամուայ Օսմ. լիր	340,
Թրաբզոն »	980
Հէվալէսիպ	30
Բէյօր —	—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՅ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)

	Ղրշ.
Անգլիական ոսկի	110 6
Գաղղիական »	87 30
Բօլ	90 10
Գրիմից	51 25
Գաւազան Թուղթ (դաբիզ)	910
» արծաթ (նոր)	91
Մէճիտիէի տարբերութիւն	108 16
Լէնտոց	103 15
Հինդնոց	103 15
Մէթալիք	101

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓՈՐՍԱ

Լոնտրա 2 մայիս.

Անգլ. Քոնս.	102 1/16
Օսմ. »	11 1/2
Փոխ. 1865	14 1/2
» 1869	12 3/8
» 1871	73 3/4
» 1872	25 3/4
» 1873	11 3/8
» 1877	85 3/4
Պանք Օթման	19 7/8
Ռուս. փոխ. 75ի	87 1/2
Եգիպտ. միացեալ	74 7/8
» արտօնաւոր	95 1/8
Տայրա Սանիէ	72 7/8
Փոխ. Ռօշիլտ	97

Փոխանակագիր Փարիզի վրայ

Փարիզ 2 մայիս

Գաղղ. Քոնս. 3 0/0	110·10
» » 5 0/0	80,27,50
Օսմ. Քոնս.	11,75
Փոխ. 1865 Ֆր.	—
» 1869	61
» 1873	57
Օսմ. Երկաթուղի	55 57
Պանք Օթման (գ. կ.)	751,
Քրէտիթ Լիոնէ (գ. կ.)	555,
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	95
» » Արեւելեան	—
Իտալ. Քոնս.	91,55
Եգիպտ. միացեալ	378 75
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25,22

Վիէննա 2 մայիս

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	119,90
Ռումէլիի երկաթուղի	26,20

ԿԷՍ ՕՐ 4,57

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

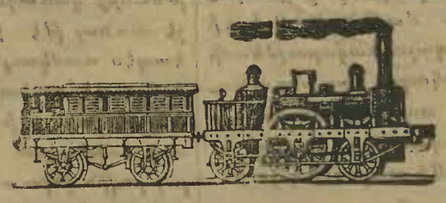

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՉԻՒՔ–ՉԷՔՄԷՃԷԻ
Սկսեալ 1 Ապրիլ (Ն. Տ.) 1883, Դիմեալ տնօրէնութիւն

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔ–ՉԷՔՄԷՃԷ

Կայարան	Թուահամար կառախմբոյ 0	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38
	Առաւօտ									Իրիկուն										
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Կ. Պոլիս . . . . . Երթ	6 38	7 15	7 44	8 16	8 47	9 13	10 10	10 35	11	12 1	12 30	1 47	2 23	2 59	3 30	4 4	4 40	5 14	5 50	6 26
Գումրգաբուէ	6 49	7 27	7 54	8 27	8 58	9 24	10 21	10 46	11 11	12 12	12 40	1 58	2 34	3 10	3 41	4 15	4 51	5 25	6 1	6 37
Եէնի–գաբուէ	6 53		7 59			9 28	10 26	10 51	11 15	12 17	12 44	2 3	2 38	3 14	3 45	4 19	4 55	5 29	6 6	6 42
Տավուտ փաշա	6 56		8 1			9 31	10 29	10 54	11 18	12 20	12 47	2 6	2 41	3 17	3 48	4 22	4 58	5 32	6 9	6 45
Սամաթիա	7		8 5			9 35	10 34	10 58	11 22	12 24	12 51	2 10	2 45	3 21	3 52	4 26	5 2	5 36	6 14	6 50
Եէտի–գուլէ	7 5	7 41	8 11	8 35	9 9	9 38	10 40	11 3	11 28	12 28	12 55	2 14	2 51	3 25	3 58	4 30	5 8	5 40	6 20	6 56
Մաքրիգիւղ	7 17	8	8 24		9 23		10 54		11 42				3 3		4 12		5 22		6 34	
Այ–Սոֆէֆանոս		8 14	8 35		9 34		11 5		11 55						4 23		5 33		6 50	
Քիւչիւք–Չէքմէճէ . . . . Ժամանում		8 25							12 4										6 59	

ՔԻՒՉԻՒՔ–ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ

Կայարան	Թուահամար կառախմբոյ 3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29	31	33	35	37	39	A
	Առաւօտ									Իրիկուն										
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Քիւչիւք–Չէքմէճէ . . . . . Երթ			7 34									1 39								
Այ–Սոֆէֆանոս			7 45		8 41		9 45		11 28			1 50					4 40		5 52	
Մաքրիգիւղ	6 50	7 23	7 58		8 54		9 58		11 41			2 4		3 12			4 53		6 5	
Եէտի–գուլէ	7 7	7 37	8 12	8 41	9 9	9 44	10 12	11 27	11 55	1 1	1 39	2 19	2 55	3 26	4	4 36	5 10	5 45	6 22	7
Սամաթիա	7 12	7 42	8 16	8 45	9 15	9 48		11 31	11 59	1 6	1 44	2 23	2 59	3 30	4 4	4 40	5 14	5 50	6 26	
Տավուտ փաշա	7 16	7 46	8 20	8 49	9 17	9 52		11 35	12 3	1 10	1 48	2 27	3 3	3 34	4 8	4 44	5 18	5 54	6 30	
Եէնի–գաբուէ	7 20	7 49	8 23	8 52	9 20	9 55		11 38	12 6	1 13	1 52	2 30	3 6	3 37	4 11	4 47	5 21	5 57	6 33	
Գումրգաբուէ	7 25	7 54	8 28	8 57	9 25	10	10 22	11 43	12 11	1 18	1 57	2 35	3 11	3 42	4 16	4 52	5 26	6 2	6 38	7 10
Կ. Պոլիս	7 34	8 3	8 37	9 6	9 34	10 9	10 31	11 52	12 20	1 27	2 6	2 44	3 20	3 51	4 25	5 1	5 35	6 11	6 47	7 19